

МИНИСТАРСТВО ЗА
ЉУДСКА ПРАВА И ИЗБЈЕГЛИЦЕ
БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

Save the Children

ПРАКТИКУМ ЗА ОБУКУ

СУДИЈА, ТУЖИЛАЦА, ПОЛИЦИЈЕ, СОЦИЈАЛНИХ РАДНИКА И ДРУГИХ ПРОФЕСИОНАЛАЦА

О ТЕМИ СУЗБИЈАЊА ПРИСИЛНОГ И ШТЕТНОГ РАДА
ДЈЕЦЕ НА УЛИЦИ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Практикум за обуку судија, тужилаца, полиције, социјалних радника и других професионалаца о теми сузбијања присилног и штетног рада гјече на улици у Босни и Херцеговини

За издавача: Министарство за људска права и избјеглице БиХ

Аутори:

Мр. сци. Салиха Ђудерија

Мр. сци. јур. Давор Трлин

Адела Чомић

Тања Хаџиавдић

Драган Улетиловић

Драго Шева

Душко Милоица

Милена Јурић

Мирсада Бајрамовић

Консултанти:

Мирсада Потурковић

Бојан Арула

Зора Дујмовић

Рецензент:

Др. Елмедин Муратбеговић

Техничка подршка: Нејра Нурак

Дизајн: Arch Design

Штампа: Амос Граф

Тираж: 100

Реализацију и штампање Практикума помогао Save the Children.

МИНИСТАРСТВО ЗА
ЉУДСКА ПРАВА И ИЗБЈЕГЛИЦЕ
БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

Save the Children

ПРАКТИКУМ ЗА ОБУКУ

СУДИЈА, ТУЖИЛАЦА, ПОЛИЦИЈЕ,
СОЦИЈАЛНИХ РАДНИКА И ДРУГИХ
ПРОФЕСИОНАЛАЦА О ТЕМИ СУЗБИЈАЊА
ПРИСИЛНОГ И ШТЕТНОГ РАДА ДЈЕЦЕ НА
УЛИЦИ

Сарајево, децембар 2013. године

САДРЖАЈ:

ПРЕДГОВОР 1	4
ПРЕДГОВОР 2	5
ПРЕДГОВОР 3	6
УВОД	7
1. ПРИСИЛНИ И ШТЕТНИ РАД ДЈЕЦЕ НА УЛИЦИ – ЕТИОЛОШКИ И ФЕНОМЕНОЛОШКИ ОКВИР	8
1.1. Појам и карактеристике (присилни и штетни дјечји рад, експлоатација дјеце)	8
1.2. Међународни стандарди у елиминацији и заштити дјеце од штетног рада	10
1.3. Карактеристике радне експлоатације дјеце у БиХ	11
1.4. Узроци и облици радне експлоатације дјеце	14
1.5. Препознавање дјеце жртава радне експлоатације	15
1.6. Индикатори радне експлоатације дјеце у БиХ	16
2. ЗАКОНСКИ ОКВИР У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ	20
2.1. Трговина људима	20
2.2. Запуштање и занемаривање дјетета	22
2.3. Прекршајни поступак	24
2.4. Грађанскоправна заштита дјеце	26
3. ПЛАН ОБУКЕ	33

4. САДРЖАЈ ОБУКЕ	34
4.1. УПОЗНАВАЊЕ СА ПОЈАВОМ И ПОЈАВНИМ ОБЛИЦИМА РАДНЕ ЕКСПЛОАТАЦИЈЕ ДЈЕЦЕ	34
4.2. ПРАКТИЧНЕ ВЈЕЖБЕ И РАД НА СЛУЧАЈЕВИМА	34
Увод у ПРАКТИЧНЕ ВЈЕЖБЕ	34
А. Упознавање са принципима рада	35
Б. Кратка дискусија и питања о принципима рада	35
Ц. Заједничка расправа о конципирању поступка помоћи жртвама	36
Д. Како поред основних компоненти користити остале компоненте случаја	36
Е. Објашњење индивидуалног и групног рада	37
Ф. Упознавање са надлежностима институција и организација – функционалне везе	38
5. ДНЕВНИ ЦЕНТРИ	40
6. ПРАКТИЧНЕ ВЈЕЖБЕ	41
6.1. Опис практичних вјежби	41
6.2. Демонстрација обраде случаја радне експлоатације дјецe	41
6.3. Помоћна питања за анализу асистенције	42
6.4. Напомене за водитеља обуке	42
7. ПРЕДМЕТИ ЗА ВЈЕЖБЕ	43
СЛУЧАЈ 1. ИДЕНТИФИКАЦИЈА/ОТКРИВАЊЕ	43
СЛУЧАЈ 2: МАЛОЉЕТНА СТРАНА ЖРТВА	45
СЛУЧАЈ 3: ПРЕСУДА ОСНОВНОГ СУДА У БАЊАЛУЦИ	46
СЛУЧАЈ 4 и 5: ПРЕСУДЕ ОСНОВНОГ СУДА ТУЗЛА	48
ПРЕКРШАЈ	54
ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА	64
ЛИТЕРАТУРА	65

ПРЕДГОВОР I

Према Конвенцији о правима дјетета Уједињених народа, државе потписнице признају право дјетета да буде заштићено од економске експлоатације и од било каквог рада који је потенцијално опасан, који може ометати дјечје образовање или нашкодити дјечјем здрављу или његовом физичком, менталном и друштвеном развоју.

Општим циљем Акционог плана за дјецу Босне и Херцеговине 2011–2014. истакнуто је стварање што повољнијих услова за живот дјеце и породица, њихово здраво психофизичко одрастање и укључивање у друштво и партиципацију у одлучивању, а у најбољем интересу дјеце.

Цијенећи важност обезбјеђења боље заштите дјечи, Министарство за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине усмјерило је своје активности на јачање заштите дјеце од свих облика насиља у свакодневном животу. У том циљу у 2013. години проведено је истраживање о облицима и раширености присилног и штетног рада дјеце на улици, које је подржао Save the Children, а у оквиру истог пројекта припремљен је и овај документ.

Сви облици експлоатације утичу на нормалан раст и развој дјеце, а живот на улицама излаже дјецу насиљу. Појам и карактеристике присилног и штетног дјечјег рада као и појам експлоатације дјеце разматрани су у појмовном и терминолошком смислу у овом Практикуму, с обзиром на то да у пракси постоји много недоумица у вези са овим обликом искориштавања дјеце, којим се врши насиље над дјецом и у значајној мјери угрожавају људска права дјеце.

Ефикасна обука судија, тужилаца, полиције, социјалних радника и других професионалаца о проблему сузбијања присилног и штетног рада дјеце на улици у Босни и Херцеговини један је од корака супротстављања овој појави.

МИНИСТАР

Мр. сци. Дамир Љубић

ПРЕДГОВОР 2

Радна експлоатација дјецe у веома великом броју случајева данас је саставни дио једне много сложеније пошасте коју називамо “трговина дјецом”. Нажалост, у земљама у транзицији ова појава веома је изражена и најчешће обухвата неколико облика, од којих су најизраженији: традиционално ропство, принудни рад, просјачење и дужничко ропство.

Данас говоримо о феноменима који наслућују тешке облике злоупотребе дјецe. Свакодневно смо свјedoци да дјецa обилазе насељена, најчешће урбана подручја и лажно приказују своје материјално стање лошим, циљајући на осјећај самилости грађана и тражећи од њих новац. Умирујући савјест, велики број грађана удијели им ситни новац, констатујући да се не може више учинити и мислећи да на тај начин помаже тим младим људима. Економска добит злостављача дјецe на описан начин има, нажалост, и своју виктимолoшку заблуду, а тиче се чињенице да та дјецa једном схвате колико новца могу зарадити просјачењем и у већини случајева ни сами не желе да се врате у живот дјетета. Све ово довољан је разлог да се проблему просјачења дјецe, односно њиховој радној експлоатацији на улици, приђе много озбиљније. Нажалост, ни већина грађана није свјесна да давањем новца само продубљује агонију дјецe која сваки даном све дубље тону у непрекидан ланац злоупотребе од одраслих, који их тјерају на просјачење. Све то данас указује и на податак да феномен “дјецe у покрету” и манипулација тим феноменом, нажалост, постаје уносан посао. Градске улице, тргови и паркови, жељезничке и аутобуске станице, фреквентна градска жаришта и раскрснице уопште постале су поприште злоупотребе дјецe алармантних размјера и у Босни и Херцеговини.

Иако дефинитивно постоји добро изграђена мрежа свих институција на свим нивоима, која би по логици ствари требало да се бави збрињавањем дјецe која просјаче, свакодневница нас ипак може упутити на питање да ли уистину све функционише. Иако смо свјесни чињенице да у БиХ, нажалост, има и превише отежавајућих фактора који лимитирају израду прецизнијих база података о многим девијацијама, па и о овом проблему, ипак то не смије бити разлог да се овој појави не супротставимо на савременији начин. Један од корака који би требало да се направе на том путу свакако је и ефикасна обука органа формалне социјалне контроле који се свакодневно сусрећу са описаним случајевима. Стога израда “Практикума за обуку судија, тужилаца, полиције, социјалних радника и других професионалаца о проблему сузбијања присилног и штетног рада дјецe на улици у Босни и Херцеговини” представља веома значајан документ. Својим садржајем овај Практикум обухвата dostatну комбинацију теоријског оквира и практичних вјежби. Теоријски оквир сликовито нам представља саму етиологију, али и феноменологију присилног и штетног рада дјецe на улици у Босни и Херцеговини, у довољној мјери поткријепљену анализом позитивноправног оквира у БиХ који третира дату појаву. С друге стране, практични дио састоји се од провизорних матрица, путем којих се корисници овог Приручника упућују на вођење конкретног случаја. Поред дидактичког својства, практични дио обухвата и конкретне ријешене случајеве на којима се методом студија случаја (енгл. *case study*) и методом животних прича (енгл. *life story*) читалац приручника упућује у цијелокупан проблем присилног и штетног рада дјецe на улици.

Закључимо, Практикум представља у довољној мјери новум на пољу штива које обрађује појаву присилног и штетног рада дјецe на улици у Босни и Херцеговини и као такав заслужује дужну пажњу стручне јавности.

Проф. др. Елмедин Муратбеговић

Факултет за криминалистику, криминологију и сигурносне студије
Универзитета у Сарајеву

ПРЕДГОВОР 3

Често смо у прилици на улицама градова Босне и Херцеговине видјети дјецу која су укључена у присилни и штетни рад – дјецу која просјаче ходајући од стола до стола у угоститељским објектима, стојећи на раскрсницама, свирајући музичке инструменте на улици или у јавном превозу. Виђамо и дјецу предшколске доби, обучену непримјерено временским условима како на цести траже новац од возача аутомобила заустављених на семафору. То су дјечаци и дјевојчице чија се права крше на свакодневnoj основи – изложени вишеструким ризицима по живот и здравље, углавном искључени из образовног система, немају вријеме за разоноду, игру и дружење са вршњацима, без адекватне родитељске бриге, често преузимају одговорност да прехране себе, као и чланове својих породица. Жртве су радног искориштавања, а често и жртве трговине људима. Но, умјесто да буду третирани као проблем дјечје заштите, ове дјевојчице и дјечаке често третирају као неугодност пред којом се затварају очи.

У складу са својом визијом свијета у којем свако дијете остварује право на живот, заштиту, развој и учешће, Save the Children у партнерству са другим организацијама и институцијама у посљедњих десет година активно ради на унапређењу положаја и права дјеце као и система заштите дјеце укључене у живот и рад на улици. Резултат тог рада и партнерства јесу сервиси дневних центара за дјецу укључену у живот и рад на улици који тренутно постоје у пет градова Босне и Херцеговине. Ови сервиси настали су као израз потребе да се овој посебно угроженој групи дјеце омогући одржива, конструктивна и позитивна алтернатива животу и/или раду на улици. Сервиси, за које су развијени минимални стандарди квалитета, неопходна су карика која повезује дјецу и њихове породице са школским системом и другим званичним институцијама, пружају помоћ и подршку дјечи и њиховим породицама у остваривању њихових основних права те помажу и доприносе повећању нивоа друштвене укључености.

Но, без координисане и предане подршке цјелокупног система и надлежних институција постоји ризик да ће учинак сервиса бити лимитиран. Из тог разлога Save the Children је подржао Министарство за људска права и избјеглице БиХ у креирању методологије за прикупљање података о дјечи жртвама радног искориштавања као и изради првог државног извјештаја о облицима и раширености присилног и штетног рада дјеце на улици те изради Протокола о поступању у случају просјачења дјеце, који су захтијевали јасан и координисан приступ подршци и заштити дјеце у Мостару, Тузли и Бањалуци. Будући да је пракса показала да подршка овој дјечи варира из кантона у кантон, као и међу ентитетима, а неуједначено тумачење закона, у комбинацији са постојећим предрасудама и стереотипима, углавном је за посљедицу имало да се насиље или искориштавање дјеце настављало, појавила се потреба за приручником за професионалце из различитих надлежности који су кључни за успјешно интерсекторско и координисано дјеловање у сузбијању штетног и присилног рада дјеце на улици. Практикум за обуку судија, тужилаца, полиције, социјалних радника и других професионалаца о теми сузбијања присилног и штетног рада дјеце на улици у БиХ, у чијој су изради учествовали домаћи стручњаци и стручњакиње, представља основу за превазилажење уочених слабости у одговору система на ову проблематику дајући увид у постојећи законски оквир, дефиницију феномена, постојеће сервисе и досадашње праксе, као и модул за обуку свих релевантних професионалаца укључених у сузбијање присилног и штетног рада дјеце на улици у БиХ. Вјерујемо да ће Практикум и обуке професионалаца подржати успоставу јединственог приступа у заштити дјеце од присилног и штетног рада, а дјечи која су укључена у живот и рад на улици или у ризику да то постану омогућити оно на шта имају право – дјетињство.

Андреа Жеравчић, директорица

Save the Children

УВОД

Присилна радна експлоатација појединаца и група представља глобални проблем који се рефлектује на све регије и земље свијета, без обзира на то да ли се ради о високо развијеним земљама или земљама трећег свијета. Радна експлоатација супротна је достојанственом раду и крши све кључне стандарде рада и достојанства личности. Све особе принуђене на присилни облик рада често су жртве дискриминације засноване на етничкој припадности, полу, доби и културолошким схватањима инфериорности одређених социјалних група, што уз тешку економску ситуацију представља основни етиолошки фактор ове појаве. Посматрајући стручну и научну литературу долазимо до сазнања да су у укупној присилној радној експлоатацији у највећем броју случајева обухваћена дјеца. Наиме, ради се о случајевима дјецe присиљене на “најтеже облике рада”. Ова категорија дјецe представља примјер екстремне експлоатације, с обзиром на то да су као група потпуно маргинализовани, а дјелимично и изоловани од својих вршњака. Дјеца су рањивија, слабија и као такве их је лакше психички контролисати. Имају мање искуства, више повјерења и лаковерна су.

Сви облици експлоатације утичу на нормалан раст и развој дјецe. Дјеца су занемаривана и зостављана вијековима, али препознавање тих статуса дјетета у директној је зависности од бројних фактора, нарочито оних социјалне природе. До данас још ни заштита ни препознавање занемаривања дјетета нису на задовољавајућем нивоу. Када говоримо о **занемаривању**, најчешће се мисли на физичко занемаривање, малнутрицију¹, као његову посљедицу, или најчешће на недовољну бригу за дјететове физичке потребе. С друге стране, врло се ријетко мисли на друге облике занемаривања, као што су емоционално и едукативно занемаривање, који нам некако неопажено пролазе и на које је савремена заједница, нарочито у земљама у транзицији, постала имуна.²

Радна експлоатација дјецe може бити облик трговине дјецом који односи највећи број жртава и обухвата традиционално ропство, принудни рад, просјачење и дужничко ропство, али и друге облике. Као што је и наглашено од већине међународних организација, радна експлоатација дјецe препозната је као облик занемаривања, као појава која није нови феномен, раширена је у цијелом свијету и поприма нове облике искоришћавања.

Налазимо да је Међународна организација рада (у даљњем тексту: МОР/ИЛО) у својим извјештајима процјенила да у свијету постоји 246 милиона експлоатисане дјецe у доби између пет и 17 година која се налазе у дужничком ропству, која су присилно регрутована за оружане сукобе, проституцију, порнографију, илегалну трговину дрогом, незакониту трговину оружјем и другим недопуштеним активностима широм свијета.³

У оквиру Извјештаја “Стање дјецe у свијету 2012”, које је објавио Међународни фонд Уједињених народа за помоћ дјеци (у даљњем тексту: UNICEF)⁴, наводи се да десетине милиона дјецe живе или раде на градским улицама, а тај број расте како расте и глобална популација. Живот на улицама излаже дјецу насиљу, злочини против такве дјецe слабо се истражују, а мало људи спремно је да дјелује у њихову одбрану. Заправо, много се чешће догађа да дјецу која живе на улицама додатно малтретира и полиција. Чак је 2,5 милиона људи у овом тренутку на присилном раду као резултат трговања људима, а процјењује се да је међу њима од 22 до 50 посто дјецe. Чак и када није ријеч о трговању људима, многа су дјеца присиљена радити да би преживјела. Алармантан је податак да је у свијету чак 215 милиона дјевојчица и дјечака између пет и 17 година укључено у дјечји рад 2008, а од тога их 115 милиона ради опасне послове.

1 Малнутриција се може дефинисати као поремећај нутритивног статуса који настаје због смањеног или прекомјерног уноса хране, али и због поремећаја у метаболизму појединих нутријената.

2 Муратбеговић, Е., Ђудерија, С., Шеранић, А. и др. Смјернице за поступање у случају насиља над дјецом у БиХ, Сарајево, 2013, стр. 1

3 Како спријечити и елиминисати најгоре облике дјечјег рада: Шта послодавци могу да учине/International Labour Office, ILO International Programme on Elimination of Child Labour (IPEC), Geneva: ILO, 2010 - I v. ISBN 978-92-2-124079-2 (Print); 978-92-2-124080-8 (VWeb PDF)

4 United Nations Children's Fund (UNICEF), United Nations publication sales no.: E.12.XX.I February 2012 <www.unicef.org/sowc2012>. ISBN: 978-92-806-4597-2/eISBN: 978-92-806-4603-0

I. ПРИСИЛНИ И ШТЕТНИ РАД ДЈЕЦЕ НА УЛИЦИ – ЕТИОЛОШКИ И ФЕНОМЕНОЛОШКИ ОКВИР

I.1. Појам и карактеристике (присилни и штетни дјечји рад, експлоатација дјеце)

Веома је важно да се појам и карактеристике присилног и штетног дјечјег рада као и појам експлоатација дјеце размотре у појмовном и термиолошком смислу с обзиром на то да у пракси постоји много недоумица у вези са овим обликом искоришћавања дјеце, којим се врши насиље над дјецом и у значајној мјери угрожавају људска права дјеце. У сврху израде овог Практикума у обзир смо узели појмове и термине: дјечји рад, експлоатација дјеце, присилни дјечји рад, штетни рад дјеце, **дјеца улице** и просјачење.

Дјечји рад односи се на рад особа испод 18 година старости. Није сваки рад дјетета штетан и не подразумева нужно експлоатацију. Када дијете помаже родитељима у обављању основних кућних обавеза и свој џепарац зарађује од родитеља или радом у породичном бизнису, а рад се обавља у слободно дјететово вријеме и уколико су ти послови примјерени дјететовом психофизичком развоју и не утичу на његов социоемоционални развој, у том случају се не може говорити о радној експлоатацији дјеце. Благовремено укључивање дјеце у обављање одређених послова представља важан потицај за њихов социоемоционални развој учећи их социјалним вјештинама које ће искусствено користити у будућем животу.

Експлоатација дјеце у ширем значењу односи се на израбљивање искоришћавањем кроз рад и друге облике злоупотребе. Експлоатација дјеце данас не представља нови феномен, међутим облици у којима се појављује као и методе које је омогућавају попримили су нове облике и размјере широм свијета.

Експлоатацију дјеце можемо посматрати кроз различите облике дјечјег рада (принудног и штетног рада и др.). Према Конвенцији о забрани и тренутној акцији на елиминацији најтежих облика дјечјег рада бр. Ц182 (1999)⁵, најгори облици дјечјег рада обухватају појаве као што су:

- сви облици ропства и злостављања сличних ропству као што су продаја или трговина дјецом, дужничко ропство и служење, принудни или обавезни рад;
- присилно регрутовање дјеце војника;
- коришћење или нуђење дјеце ради проституције или прављења порнографских садржаја или порнографске представе;
- коришћење, подвођење или нуђење дјеце ради нелегалних (криминалних) активности;
- било који облик посла или активности који у себи садржава околности у којима је дијете занемарено и преоптерећено и гдје су нарушени његово здравље, сигурност и моралност.

5 Конвенција Међународне организације рада (МОП/ИЛО) – Конвенција о забрани и тренутној акцији на елиминацији најтежих облика дјечјег рада бр. Ц182 (1999), "Службени лист РБиХ", број 2/92 и 13/94

Појам присилни дјечји рад етиолошки подразумеива присилу или пријетњу неким обликом казне, рад на који то дијете није самовољно пристало. Треба да се нагласи да код појединих облика искористићавања дјецe постојање добровољног пристанка не спречава утврђивање почињеног кривичног дјела над дјететом, због чега се поред термина присилни дјечји рад више користи термин радна експлоатација дјецe.

Штетни рад дјецe је емоционално и социјално опасан рад и штетан је за дијете а рефлектује се и на његово редовно образовање те онемогућава дјетету да се редовно школује или га тјера да напусти школу прије времена или да буде принуђено да се школује под изузетно тешким условима.⁶

СИНТАГМА “ДЈЕЦА УЛИЦЕ“ – ЗНАЧЕЊЕ, ТУМАЧЕЊА, ДЕФИНИЦИЈЕ

Према члану I Конвенције о правима дјетета⁷, “појам дијете означава сваку особу млађу од 18 година, осим ако се законом који се примјењује на дијете граница пунољетности не одреди раније”. Конвенција је потписана од готово свих земаља свијета, те се може рећи да је ово општеприхваћена дефиниција дјетета.

Дефиниција синтагме “дијете улице” није експлицитно унесена у међународне правне изворе, али је налазимо у различитим извјештајима и истраживањима. Данас многи субјективно одређују значење ове синтагме, дефинишу је према властитом нахођењу.

Налазимо у Извјештају UNICEF-а, и то из 1982, да су дјецa улице она дјецa за коју је улица више него властита породица, она им је постала прави дом, и која се налазе у ситуацији да нису заштићена, надгледана и да су без савјета одговорних одраслих особа.⁸

Осим тога, постоји још једна дефиниција дјецe улице која је веома распрострањена и коју са подјелом коју је установио UNICEF користи UN. То је дефиниција UNICEF-а из 1986, према којој су “дјецa улице” дјецa која се налазе у изузетно тешким околностима.⁹

Као што је наглашено у оквиру извјештаја UNICEF-а, дјецa улице релативно су широк појам који обухвата сву дјецу која раде на улици.¹⁰ UNICEF је увео подјелу на дјецу са улице и дјецу на улици.

Иако постоје критике овакве подјеле,¹¹ може се сматрати да ова подјела може да послужи за разликовање дјецe која имају некога ко скрби и брине (барем би требао, оп. а.) о њима и оне која немају никаквог правног, а ни стварног скрбника, која су правно практички невидљива.¹²

Дјецa на улици су она дјецa која ту зарађују за живот, али она, за разлику од дјецe са улице, имају дом и породицу којој се враћају. Дакле, дјецa са улице немају породицу, све везе са породицом, ако су и постојале, прекинуте су, она су независна, немају свој дом. Њихов дом је улица и као таква су подложна различитим облицима експлоатације.

6 Конвенција Међународне организације рада (МОП/ILO) – Конвенција о забрани и тренутној акцији на елиминацији најтежих облика дјечјег рада бр. Ц182 (1999), “Службени лист РБиХ”, број 2/92 и 13/94

7 Конвенција о правима дјетета, Закон о ратификацији Конвенције УН-а о правима дјетета, “Службени лист РБиХ”, број 2/92 и 13/94

8 The State of the World's Children 2006, <http://www.unicef.org/sowcl/>, 8. јануар 2008.

9 Pare, M., „Why have street children disappeared?”, *International Journal of Children's Rights*, 2003, стр. 8

10 Исто, 7, члан 1

11 Pare, M., „Why have street children disappeared?”, *International Journal of Children's Rights*, 2003, стр. 5

12 Извјештај UNICEF-а из 2006. год., The State of the World's Children 2006, <http://www.unicef.org/sowcl/>, стр. 5

“ПРОСЈАЧЕЊЕ“

МОР је 2004. године усвојила **дефиницију просјачења**, које се утврђује као “низ активности којима појединац тражи новац од непознате особе, а на основу свог сиромаштва или у потрази за добротворним донацијама позивајући се на здравствене или вјерске разлоге. Просјаци исто тако могу продавати мање предмете, као што су крпе за чишћење или цвијеће, заузврат тражећи новац чији износ није утемељен вриједношћу предмета који се продаје.“

Иако не постоји званична и коначна дефиниција којом би се утврдила појава просјачења, у регији се најчешће користи социолошко одређење просјачења као “друштвене девијације и социјалног проблема, који се састоји у стјецању материјалних вриједности тражењем од других лица, бесповратно и без пружања противуслуге.”¹³

У оквиру Регионалног извјештаја о просјачењу дјецe – Распрострањеност, превенција и сузбијање дјечјег просјачења (2011) – организације Save the Children наведено је да важећи закони и прописи на подручју обухваћеном истраживањем препознају просјачења, међутим није дат опис дјела или објашњење овог израза. “Дјечје просјачење“ скоро да и не постоји у законодавству, и ова се појава не одваја од просјачења одраслих. Истраживање је показало да у регији међу професионалцима који се баве феноменом дјечјег просјачења не постоји јасно и недвосмислено схватање и коришћење овог појма, те да се државни органи и установе које се баве заштитом права дјецe значајно међусобно разликују у погледу одређења ове појаве.¹⁴

Уколико се просјачење третира као облик злостављања и занемаривања дјетета, његово је правно дефинисање непотребно, наводе стручњаци. Суштина је у томе да је дијете изложено злостављању и занемаривању, односно нежељеним и штетним условима (хладноћи, боравку на улици, одсуству образовања, ризицима од насиља и повређивања, одсуству надзора одговорне одрасле особе итд.), а при томе је од малог значаја којом се конкретно активношћу дијете бави (просјачење, “рад“)¹⁵.

У ОКВИРУ ОВОГ ПРАКТИКУМА КОРИСТИМО СЕ СИНТАГМОМ

“РАДНА ЕКСПЛОАТАЦИЈА ДЈЕЦЕ“.

1.2. Међународни стандарди у елиминацији и заштити дјецe од штетног рада

Конвенција о забрани и тренутној акцији на елиминацији најтежих облика дјечјег рада бр. Ц182 (1999) позива државе чланице на доношење програма акције за елиминисање најгорих облика дјечјег рада као приоритет. Узимајући у обзир важност образовања у елиминисању дјечјег рада, државе треба да подузимају ефикасне и временски одређене мјере да би:

- спријечиле ангажовање дјецe у најгорим облицима дјечјег рада;
- пружиле неопходну и одговарајућу директну помоћ за повлачење дјецe са најгорих облика дјечјег рада и њихову рехабилитацију и социјалну интеграцију;
- омогућиле приступ бесплатном основном образовању и, гдје год је могуће и потребно, обуку за занимања за дјецу која су повучена са најгорих облика дјечјег рада;

¹³ Милосављевић, М., Девијације и друштво, Драганић, Београд, 2003.

¹⁴ Регионални извјештај о просјачењу дјецe – Распрострањеност, превенција и сузбијање дјечјег просјачења, Save the Children, 2011, стр. 12

¹⁵ Нав. дј.

- идентификовале и дошле до дјецe која су изложена посебним ризицима, и уважиле специјалну ситуацију дјевојчица.

Због све веће распрострањености дјечјег рада у свијету, Конвенција о најгорим облицима дјечјег рада бр. Ц182 (1999) захтијевала је нове мјере и обавезе државе које су услједиле доношењем Препоруке бр. 190 о забрани и хитној акцији за укидање најгорих облика дјечјег рада. Препорука позива државе да се програми акције за укидање најгорих облика дјечјег рада хитно донесу и реализују, и то у консултацији са одговарајућим владиним институцијама и организацијама послодаваца и радника. Приликом доношења програма и акција државе треба да воде рачуна о ставовима дјецe која су непосредно погођена најгорим облицима дјечјег рада. Ови програми треба да имају за циљ да:

- 1) идентификују и осуде најгоре облике дјечјег рада;
- 2) спријече ангажовање и уклоне дјецу из најгорих облика дјечјег рада, штитећи их од репресалија и омогућујући њихову рехабилитацију и социјалну интеграцију кроз мјере којима се рјешавају њихове васпитне, физичке и психолошке потребе;
- 3) поклоне посебну пажњу:
 - млађој дјеци,
 - женској дјеци,
 - проблему прикривених радних ситуација у којима су посебно угрожене дјевојчице,
 - осталим групама дјецe која су посебно угрожена или имају посебне потребе;
- 4) идентификују и раде са заједницама у којима су дјецa посебно угрожена;
- 5) информишу, учине осјетљивим и мобилизују јавно мнијење и заинтересоване групе, укључујући дјецу и њихове породице.¹⁶

Код одређивања врста рада и код идентификовања случајева потребно је узети у обзир рад који излаже дјецу физичком, психолошком и сексуалном злостављању.¹⁷ Државе чланице треба да најгоре облике дјечјег рада сматрају кривичним дјелима, и то све облике ропства или пракси сличних ропству, као што су продаја и недозвољена трговина дјецом, дужничко ропство и робовање и принудни или обавезни рад, укључујући принудно или обавезно регрутовање дјецe како би се користила у оружаном сукобу.¹⁸

1.3. Карактеристике радне експлоатације дјецe у БиХ

У Босни и Херцеговини радна експлоатација дјецe препозната је прије свега кроз проблем трговине људима. Године 2003. донесен је први “Државни акциони план за борбу против трговине људима и илегалне имиграције у Босни и Херцеговини”¹⁹ те затим још два акциона плана, након чега је Савјет министара БиХ усвојио Стратегију супротстављања трговини људима у Босни и Херцеговини с Акционим планом 2013-2015, (у даљњем тексту: Стратегија супротстављања трговини људима у БиХ). У оквиру споменутих акционих планова и Стратегије супротстављања трговини људима у БиХ проблем радне експлоатације дјецe препознат је и за њега је предвиђен циљ **Б.4. Превенција присилног просјачења и присилног рада те је предвиђена мјера: предуприједити**

¹⁶ Конвенција Међународне организације рада (МОП /ILO) – Конвенција о забрани и тренутној акцији на елиминацији најтежих облика дјечјег рада бр. Ц182 (1999) „Службени лист РБиХ“, број 2/92 и 13/94 – Препорука 190 о забрани и хитној акцији за укидање најгорих облика дјечјег рада, члан 2.

¹⁷ Исто, члан 3.

¹⁸ Исто, члан 12.

¹⁹ Први акциони план креиран је за период 2002–2005; други за период 2005–2007; трећи за период 2008–2012.

случајеве у којима се особе, посебно дјеца, подвргавају присилном просјачењу и другим облицима присилног рада као саставног дијела криминалних активности.

Сам проблем “радне експлоатације дјеце на улици” у Босни и Херцеговини препознат је од неких невладиних организација као посебан облик експлоатације дјеце. Међу првим организацијама Save the Children Norway и UNICEF започели су и имплементирали програме и истраживања са циљем покретања превентивних активности на “сузбијању проблема просјачења дјеце на улици” у Босни и Херцеговини.²⁰

“Земља дјеце” је, учивши проблем све већег броја дјеце која просјаче на улицама Тузле, почетком 2000. године спровела јавну кампању “Улица је наша садашњост, да ли је и наша будућност?”. У склопу кампање спроведено је прво истраживање у Босни и Херцеговини о феномену дјеце улице, које је показало да више од 120 дјеце улице, узраста од осам мјесеци до 15 година, свакодневно борави и просјачи на подручју Тузланског кантона најчешће због сиромаштва, злоупотребе, односно занемаривања од родитеља. Око 75% ове популације чинила су ромска дјеца. Већина ове дјеце била је правно невидљива, изван образовног система, здравствено, одгојно и хигијенски запуштена.²¹

У објављеном Истраживању о насиљу над дјецом у Босни и Херцеговини (2004) наведено је да је проблем дјеце која живе и раде на улици дуго био проблем који није рјешаван као питање повезано са трговином. Иако је било спорадичних пријава, запажања и медијских објава да у појединим градовима Босне и Херцеговине има дјеце која су на улици, гдје су радила цијели дан, повремено виђана како своју зараду предају одраслима, изостајала је озбиљна интервенција надлежних институција и служби. Питање дјеце која живе и раде на улици, као могућих жртава трговине дјецом, треба да се третира као проблем у саставу система социјалне заштите. Дјеца која просе су дјеца чија је друга кућа постала улица и која се морају повинovati “правилима улице”. Углавном не иду у школу, а како би опстала и преживјела, трпе терор одраслих, који их злоупотребљавају на различите начине. Најраспрострањенији вид такве злоупотребе је просјачење.²²

Ово истраживање је открило да значајан број дјеце живи или ради на улици. Анкетирани су извјестили о хиљаду контаката који су остварени са таквом дјецом у периоду од 1999. до 2002. године, али је у извјештају подвучено да је тешко направити конкретне процјене стварног броја дјеце због изостанка систематског прикупљања података од оних који пружају услуге и полиције. Чини се да већина ове дјеце долази из ромске заједнице. Подаци даље говоре да се ради углавном о дјецу млађој од 14 година, од којих највећи број не иде у школу, а добар дио се током анкетања чинио болесним.

Подаци из извјештаја невладине организације “Будимо активни” за 2006. годину откривају како врсте послова које ромска дјеца обављају зависе од њихове укључености у школовање. За дјецу која не иду у школу већа је вјероватноћа не само да раде него и да тај рад укључује рад на улици попут просјачења и прикупљања отпада, а за дјецу која похађају школу и раде већа је вјероватноћа да помажу родитељима на пијаци или са продајом других ствари.²³

На основу досадашњих показатеља примјетно је да је у Босни и Херцеговини “просјачење дјеце” један од раширених облика радне експлоатације дјеце и у уској је вези са зостављањем и занемаривањем дјеце која су изложена свакодневном угрожавању њиховог живота и здравља и у сталном су ризику да постану жртве трговине људима.

Према подацима НВО “Земља дјеце”, око 75% ове популације чине ромска дјеца. Од тог процента у 80% случајева ромска дјеца су присиљена да просјаче од родитеља/старатеља и злоупотребењена

20 Извјештај о трговини дјецом у БиХ, Save the Children Norway, UNICEF, 2005.

21 Истраживање о дјецу улице на подручју Тузланског кантона, “Земља дјеце”, Тузла, 2000. Година.

22 Истраживање о насиљу над дјецом у Босни и Херцеговини, Save the Children Norway i UNICEF, 2004, стр. 31.

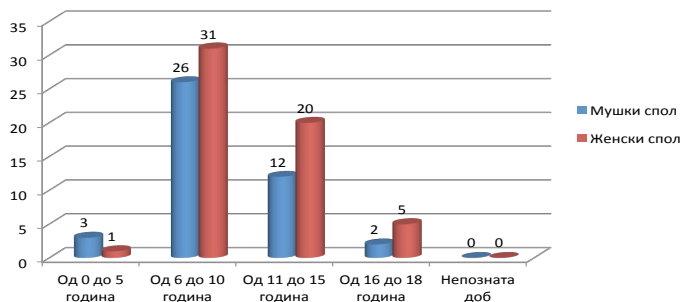
23 Дјеца проговарају – Шта утиче на трговину дјецом у Југоисточној Европи, Извјештај из Босне и Херцеговине, мај 2007, Save the Children Norway, стр. 59.

су од њих у сврху економске експлоатације.

Анализом података из упитника (који је припремила консултантска група Министарства за људска права и избјеглице БиХ у циљу израде Смјерница за побољшање положаја ромске дјеце у БиХ) добијених од 14 центара за социјални рад у Федерацији Босне и Херцеговине у просјачењу и другим облицима присилног рада идентификовано је укупно 168 дјеце, што је 6,75% од укупне популације ромске дјеце (2.486) која су регистрована у овим институцијама. С обзиром на чињеницу да податке нису доставили центри за социјални рад општина у којима живи највећи број Рома у ФБиХ (Тузла, Живинице, Бановићи, Општина Центар Сарајево, Ново Сарајево, Илијаш, Травник, Кисељак и Јајце) и у којима је евидентно присутно и у сталном порасту просјачење дјеце, можемо рећи да овај податак није одраз реалног стања.

Из података који су доставили центри за социјални рад у Републици Српској и Дистрикту Брчко регистровано је стотину ромске дјеце у просјачењу, што је 6,87% од укупно обухваћене ове популације дјеце у ових девет центара за социјални рад. Једино недостају подаци из Центра за социјални рад Добој. (Табела 1, Подаци за период 2010–2011)

Дјеца идентификована у просјачењу и др. облицима присилног рада у РС

Табела 1. Подаци за период 2010–2011.

Институција омбудсмена за људска права БиХ спровела је емпиријско истраживање о проблему просјачења дјеце у БиХ²⁴, које је реализовано у Сарајеву, Бањалуци, Тузли, Мостару и Дистрикту Брчко. Истраживање је показало да већина институција нема успостављену базу података нити статистичке евиденције о дјеци која просе, а као разлоге истичу непостојање надлежности за рад на проблематици остваривања права дјеце која просе, недовољне материјалне и кадровске капацитете, оптерећеност другим пословима и сл.

Институција омбудсмена за дјецу Републике Српске спровела је истраживање²⁵ о просјачењу дјеце у РС-у, које је показало да је у 2010. години од центара за социјални рад и полиција овог ентитета регистровано 131 дијете у просјачењу, од чега 68 дјевојчица (52%) и 63 дјечака (48%). Према евиденцији надлежних служби, у просјачењу су најчешће била дјеца узраста од 6 до 9 година (49 дјеце), узраста од 10 до 14 година (48 дјеце) и узраста од 15 до 18 година (25 дјеце). У просјачењу је затечено и четворо дјеце узраста до пет година и петоро дјеце испод три године старости.

На подручју Босне и Херцеговине, а у циљу побољшања положаја и пружања помоћи у остваривању права на заштиту од свих облика насиља, злостављања и изабљивања дјеце која су укључена у живот и рад на улици или дјеци под ризиком да то постану, данас дјелује пет дневних центара (Табела 2. Национална мрежа дневних центара за дјецу укључену у живот и/или рад на улици и дјецу која су у ризику да то постану у БиХ/подаци за 2013. годину), а то су:

Дневни центри

РБ	Назив центра/организације	Мјесто	Број корисника
1.	“Служба за превенцију, прихват и заштиту дјеце у ризику”, КЈУ Дисциплински центар за малолетнике	Сарајево	337
2.	Дневни центар за дјецу (Удружење “Земља дјеце Тузла”)	Тузла	332
3.	Дјечји дневни центар (“Медица“, Зеница)	Зеница	58

24 Специјални извјештај о проблему просјачења дјеце у Босни и Херцеговини, Институција омбудсмена за људска права БиХ, Бањалука/Сарајево 2009. година.

25 Превенција експлоатације дјеце у Југоисточној Европи, Просјачење дјеце у Републици Српској – Извјештај омбудсмена за дјецу Републике Српске, октобар 2011.

4.	Дневни центар за дјецу (Удружење “Хуманитарна организација Алтруист”)	Мостар	367
5.	Дневни центар за дјецу (Удружење “Нова генерација”, Бањалука)	Бањалука	159

Табела 2. Национална мрежа дневних центара за дјецу укључену у живот и/или рад на улици и дјецу која су у ризику да то постану у БиХ/подаци за 2013. годину

Такође, на подручју Федерације БиХ у оквиру Центра за социјални рад Тешањ дјелује Прихватна станица за дјецу затечену у скитњи, просјачењу или другим околностима за коју је неопходан хитан краткорочни смјештај (11 корисника) и Прихватна станица Медица у Зеници (десет корисника). Осим Дневног центра удружење “Нова генерација” води и Прихватну станицу.

1.4. Узроци и облици радне експлоатације дјеце

Према досадашњим искуствима, у социолошком смислу постоје различити типови просјачења, које можемо разликовати према друштвеном животу и обичају:

- просјачење сиромашних/социјално угрожених:
 - случајно – није им стил живота и начин егзистенције;
 - просјачење из навике – они су на путу да буду професионалци.
- професионално просјачење – баве се тиме у виду заната, имају високе приходе и посједују:
 - специфичне технике и методе;
 - просторну покретљивост;
 - практично искуство.

Просјачење се може одвијати као:

- индивидуално просјачење – када одрасла особа или дијете само путем радњи типичних за просјаче тражи милостињу, чак и вербално се позивајући на реалне или измишљене потребе;
- групно – када двоје или више одраслих особа или дјеце солидарно се узajамно иницирају давање милостиње, чести случајеви у овој категорији су младе жене са дјецом у наручју или групе малољетне дјеце;
- колективно/организовано – кад се групно проси, постоји подјела улога, а врло често и организатор просјачења. Овај вид подразумијева читав систем хијерархијски постављених позиција у оквиру активности које се односе на стјецање материјалних добара путем тражења милостиње. Комплетном “мрежом” руководи појединац који није сам просјак (често ни материјално угрожен).

Природа радне експлоатације дјеце условљена је узрастом дјетета, његовим здравственим стањем, економским и социјалним приликама у држави, степеном развоја технологије, као и степеном опште свијести о потреби бриге о дјетету. Највећи фактори ризика трговине дјецом и радне експлоатације дјеце присутни су у сиромашни земљама и земљама у кризи било да се ради о политичким или економским приликама. Посебно су погођени најсиромашнији слојеви у њима, укључујући дјецу

имиграната, дјецу која живе на улици, дјецу припадника мањинских и маргинализованих група, избјеглица и расељених лица, те дјеца повратници.

Појава дјечјег рада значајно зависи и од економске ситуације саме породице у којој се дијете налази. Евидентно је да је феномен дјечјег рада присутнији у сиромашним породицама које нису у стању да се заштите од флукуације радне снаге, а самим тим и дохотка. Дјеца се из таквих породица повлаче из обавезног школовања и укључе у рад за стварање додатних прихода породице.

Један број дјеце је присиљен да ради јер им егзистенција, као и опстанак њихових породица зависе од њихова рада. Иако је штетан дјечји рад незаконит у многим земљама, па тако и у Босни и Херцеговини, ова појава је и даље присутна. Приступ образовању тој дјечи је у највећем броју случајева готово немогућ и често су, када одрасту, доживотно осуђена на сиромаштво и најниже, најтеже и најслабије плаћене облике рада. Због таквог живота и рада подлијежу различитим болестима и често немају ни основне облике здравствене заштите.

Дјечји рад заступљен је у различитим областима социјалног живота и представља веома уносан извор зараде. Радно ангажована дјеца за исти рад који обављају као и одрасли обично су мање плаћена јер су спремна за многа ниже наднице обављати исте послове, чиме чине велику уштеду послодавцима, који се због тога опредјељују за дјечји рад и њихову експлоатацију.

1.5. Препознавање дјеце жртава радне експлоатације

Дјеца жртве радне експлоатације најчешће потичу из разорених породица у којима одрастају без одговарајућег родитељског старања. Та дјеца су најчешће хигијенски и васпитно запуштена, нису укључена у редовни систем образовања или га нередовно похађају, правно су невидљива, лажно се представљају, немају при себи идентификационе документе, често су пронађена на локацији или у вези са локацијом која се највјероватније користи за експлоатацију дјеце. Често имају повреде које изгледају као да су резултат физичког напада, повреде или поремећаје типичне за одређене послове или мјере контроле или повреде које су резултат примјене мјера контроле, постоје знакови занемаривања и зостављања дјетета.

Дијете које је жртва радне експлоатације ријетко себе види као жртву. Постоји више сложених разлога за овај феномен, од који наводимо неке: дијете није свјесно концепта радне експлоатације, није свјесно права које има као жртва, осјећа кривицу за властиту експлоатацију, осјећа срамоту због ситуације у којој се налази, има страх од могућих посљедица за себе или породицу уколико би тражили помоћ, не тражи помоћ од страха да ће ићи у затвор или бити депортовано, у зависном је односу са особом која га експлоатише и често сматра да сада боље живи у односу на ситуацију прије него што је постало жртва радне експлоатације.

Важно је напоменути да су врло често родитељи, старатељи и ближи рођаци укључени у економску експлоатацију дјеце. Дјеца су, што се може и очекивати, веома лојална својим родитељима или особама које се старају о њима. Не може се очекивати да дијете самостално тражи да буде заштићено од ових особа, посебно ако се узме у обзир чињеница да су ова дјеца изложена различитим предрасудама околине. Утврђено је да дјеца која се налазе у ситуацији да су економски изабљивана, односно којом се тргује, често дају исказе са очигледним грешкама или неистинама. Ово се дешава из разлога што је дијете инструисано од одраслих и научено шта ће причати у случају да буде откривено, па је научило причу напамет. Веома је важно да помогнемо дјетету да се осјећа сигурно и збринуто, као и да дијете не осјети да је под било каквом сумњом или истрагом, односно да је рекло нешто због чега ће бити кажњено.

Мрежа дневних центара за дјецу укључену у живот и/или рад на улици или су у ризику да то постану, уз партиципацију центара за социјални рад и надлежних кантоналних, ентитетских министарстава и Министарства сигурности БиХ израдила је “Индикаторе за препознавање дјеце потенцијалних

жртва трговине људима²⁶, који укључују низ јасно дефинисаних и разрађених показатеља за сваки облик трговине људима. Документ је намијењен професионалцима у образовном, социјалном и здравственом сектору и невладиним организацијама ради благовременог и лакшег препознавања дјеце која су потенцијалне жртве или жртве различитих облика експлоатације, злоупотребе и искоришћавања, односно трговине људима. Социјални радници као и други професионалци који долазе у контакт са дјецом требало би да се воде овим индикаторима.

1.6. Индикатори радне експлоатације дјеце у БиХ

Радна експлоатација дјеце може се препознати на следеће начине:

- ако су дјеца затечена да раде посао непримјерен дјетету или узрасту дјетета, на непримјереном мјесту и/или у непримјерено вријеме;
- затечена су дјеца са робом спремном за продају или с алатом за рад;
- дјеца посједују опрему за рад која је дизајнирана или прекројена тако да је могу користити дјеца;
- дјеца су затечена да раде послове у домаћинству, скривени од шире заједнице у којој живе;
- дјеца живе у колективном смјештају, често у деградираним просторима са лошим условима као што су пољопривредне и индустријске зграде или на истом мјесту гдје раде, те ријетко напуштају просторије;
- дјеца немају приступ својој заради;
- дјеца су зависна од послодавца у погледу задовољавања основних потреба, изложени су сигурносним мјерама које су постављене тако да их задрже унутар радних просторија;
- ако постоје индикације да је прекршено радно законодавство, немају уговор о раду (за малољетнике од 15 до 18 година);
- ако је изразита неухрањеност и исцрпљеност дјеце;
- дјеца су затечена да обављају послове на радном мјесту неуобичајеним за дијете.

С обзиром на то да је просјачење један од најчешћих облика радне експлоатације дјеце, израђени су посебни индикатори за препознавање дјеце која су израбљивана у сврху просјачења и ситног криминала и то:

- посједују значајне износе новца или друге драгоцености;
- лош физички изглед (неухрањени, одјећа не одговара узрасту дјетета нити годишњем добу);
- затечени су да просе или у вршењу кривичног дјела;
- носе оружје;
- имају тјелесне недостатке за које се сумња да су посљедица сакаћења;

26 Индикатори за препознавање дјеце потенцијалних жртва трговине људима, Удружење "Земља дјеце", Тузла, 2013, www.zemljadjecе.org.

- дијете преноси или препродаје наркотике;
- свакодневно се крећу у великим групама и прелазе велике раздаљине;
- дио су велике групе дјеце која има истог одраслог “старатеља”;
- склони су патолошким облицима понашања (дрога, алкохол...);
- имају агресиван и наметљив став;
- носе исписане молбе за помоћ;
- крећу се у “ганговима” и имају ознаке припадности тим “ганговима”;
- појављују се нови облици криминалитета повезани са “ганговима” (рекетирање, уцјене, нови видови вршњачког насиља).

Поред ових специфичних индикатора који се односе на економску експлоатацију и просјачење дјеце развијени су и општи индикатори који су заједнички за препознавање дјеце потенцијалних жртава свих облика трговине људима. Они који су карактеристични за дјечји штетни рад су:

- постоје знакови да су изложени контроли кретања (не смију отићи са одређеног мјеста без питања, присуство одраслих особа у близини који их надзиру);
- имају повреде које изгледају као да су резултат физичког напада, односно повреда за које изгледа да су резултат примјене мјера контроле, постоје знакови занемаривања и злостављања;
- дозвољавају другима да говоре у њихове име када им се неко директно обрати;
- проводе на улици већи дио дана на фреквентним локацијама без надзора родитеља/старатеља;
- дјеца су затечена касно ноћу без пратње одраслих, на фреквентним мјестима;
- лажно се представљају;
- сналажљивост дјетета која није у складу са његовим узрастом;
- показују неповјерење према властима;
- не познају локални језик;
- често мијењају мјесто боравка;
- путују без одраслих лица у пратњи,
- не похађају образовни систем, немају приступ здравственој заштити;
- посједују мобилни телефон са којег обављају честе и кратке разговоре, нагла промјена расположења након телефонског разговора.

Дјеца жртве радне експлоатације често буду и важни свјedoци. Због тога је неопходно да се сви, а посебно надлежни органи, брину за добробит жртве прије свега из хуманих разлога, те да се залажу за што хитније покретање истрага против починитеља кривичних дјела. Овакав приступ захтијева да се укључе одговарајуће стручне службе и невадина удружења која ће пружати подршку и бринути се о потребама жртава радне експлоатације дјеце или пружању информација жртвама о постојању таквих служби и организација. Статус жртве иницира одређене судске и управне поступке у којима се морају осигурати одређена права жртви која су дефинисана Декларацијом УН-а о темељним

начелима правосудја у вези са жртвама криминалитета и злоупотребом државних овласти.²⁷

Расподјела улога свих учесника у заштити дјеце жртава треба да створи ефектан и поуздан темељ за прикупљање и процјену података на основу којих се олакшава откривање дјела трговине људима, међу која често спада и радна експлоатација дјеце.

Опредјељење је да утврђивањем стандардних процедура представљених у оквиру овог документа побољшамо стандард рада и повезаност различитих професија и институција и осигурамо цјеловит процес стручног препознавања, истраживања, доказивања, одлучивања и реализације заштитних интервенција према дјеци жртвама радне експлоатације дјеце и дјеци свједоцима трговине људима.

1) У овом дијелу не описује се како професионалац може доћи у ситуацију да контактира или разговара са дјететом, јер су те ситуације различите и веома комплексне, тако да се у тексту који слиједи ове ситуације назначавају у оквиру дјеловања различитих професија/сектора заштите. Чињеница је, међутим, да се често најважније информације могу добити у неслужбеном разговору са дјецом и то у ситуацијама које нису увијек повезане са нашом основаном сумњом да је у питању дијете изложено неком од облика радне експлоатације. У таквим ситуацијама потребно је дијете стрпљиво саслушати, чак и када имамо само благе индиције о неком од облика радне експлоатације; потребно је искористити тренутак када дијете укаже своје повјерење према нама.

2) Сви професионалци треба да настоје да у разговору са дјететом учоче одређене детаље у изјави дјетета, те обрате пажњу на ситуације које су у вези са дјелима радне експлоатације, а које се могу односити на:

- врбовање/намамљивање,
- превоз,
- трансфер,
- прихват и пружање уточишта помоћу преваре и/или пријетње,
- употребу силе и принуда на сексуалне и друге услуге,
- отмицу, продају или превару,
- злоупотребу овласти и положаја над беспомоћним или давање или примање плаћања да се постигне пристанак особе која има контролу над другом особом, у нашем случају над дјететом.

27 Уз потребе које произлазе кад особа постане жртва, жртве имају потребу да учествују у судском и управном поступку. Стога, Декларација у члану 6 дефинише:

- а) извјештавати жртве о њиховој улози и обиму, временском раздобљу и напредовању судског поступка те о разматрању њиховог предмета, а посебно ако је ријеч о тешком кривичном дјелу и ако су затражили такве податке;
- б) омогућити да се ставови и проблеми жртава прикажу и размотре у одговарајућим фазама судског поступка ако су оштећени лични интереси жртве, без повређивања интереса осумњиченог и у складу с одговарајућим државним казненоправним системом;
- ц) помагати жртвама током цијелог правног поступка;
- д) подузимати мјере којима се жртвама ублажава неугодност и према потреби штити њихова приватност, а њима, њиховим породицама и свједоцима гарантира заштита од застрашивања и одмазде;
- е) избјегавати непотребна одгађања разматрања њихових предмета и провођења налога или рјешења којима се жртвама додјељује накнада.

3) Сви расположиви подаци показују да се најчешће економски изабљују дјеца. Под посебним ризиком су дјеца припадници мањина, дјеца са посебним потребама, расељена и избјегла дјеца, дјеца из сиромашних породица, дјеца из нефункционалних породица, дјеца смјештена у резиденцијалне установе, а у посљедње вријеме и дјеца из осталих средина и функционалних породица.

4) Приликом службеног контакта потребно је разговарати о чињеницама које погодују експлоатацији као што су: миграцијска кретања (**миграција – кретање становништва, емиграција – одлазак из државе, имиграција – улазак у државу, депортација – протјеривање из државе, репатријација – добровољни повратак у државу**), **насиље, криминал, забринутост за егзистенцију, неспособност за привређивање, ситуације било које социјалне искључености и неинформисаности, посебно дјеце у мањим срединама и слично.**

5) Често се у разговору могу споменути узроци кретања људи, а они могу бити у вези са природним узроцима (катастрофа, несрећа), друштвеним појавама (рат, политички разлози), социјалним статусом (незапосленост, сиромаштво), економским статусом (незапосленост, ненапредовање у струци), неинформисаност, непознавање права и овисност о некоме (закони, права, обавезе, обичаји).

6) Дјеца жртве радне експлоатације најчешће потичу из разорених породица у којима одрастају без одговарајућег родитељског старања и често су изложена насиљу у породици, вршњачком насиљу и насиљу у заједници.

2. ЗАКОНСКИ ОКВИР У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

2.1. Трговина људима

Заштита дјецe од свих видова експлоатације и злоупотребе укључујући и информационе технологије осигурава се у оквиру четири кривична закона у БиХ, гдје су утврђена кривична дјела против слобода и права грађанина, кривична дјела против полног интегритета и кривична дјела против брака и породице и то:

- a) Кривични закон БиХ (“Службени гласник БиХ”, бр. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07 и 08/10), у даљњем тексту КЗБиХ;
- b) Кривични закон ФБиХ (“Службене новине ФБиХ”, број 35/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11); у даљњем тексту КЗФБиХ;
- c) Кривични закон РС-а (“Службени гласник РС-а”, број 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 11/2, 67/13); у даљњем тексту КЗРС;
- d) Кривични закон БД, пречишћени текст (“Службени гласник БД”, број 33/13), у даљњем тексту КЗБД.

КЗБиХ утврдио је кривична дјела против човјечности и вриједности заштићених међународним правом међу којима и сљедећа кривична дјела, која се односе на трговину људима, а тичу се и заштите дјецe и у којима се могу проводити посебне истражне радње:

- a) заснивање ропског односа и превоз особа у ропском односу (члан 185),
- b) трговина људима (члан 186),
- c) међународно врбовање ради проституције (члан 187, став 3).

У ентитетским кривичним законима и закону БД постоји неколико кривичних дјела која су у вези са трговином људима.

КЗРС предвиђа сљедећа кривична дјела:

- a) навођење на проституцију (члан 198, став 4),
- b) трговину малољетним особама (члан 198 б),
- c) организовање групе или злочиначког удружења за извршење кривичног дјела трговине људима и трговине малољетним лицима (члан 198 в),
- d) искоришћавање дјецe и малољетних особа за порнографију (члан 199, став 1),
- e) производњу, посједовање и приказивање дјецe порнографије (члан 200, ставови 2, 4 и 5).

КЗФБиХ предвиђа такође кривична дјела:

- a) навођење на проституцију (члан 210, став 4),

- b) искоришћавање дјетета или малољетника ради порнографије (члан 210, ставови 1 и 2),
- c) упознавање дјетета са порнографијом (члан 210, ставови 1 и 2).

Кривични закон Федерације БиХ још није усклађен са међународним стандардима у области трговине људима. Поједине одредбе овог Закона садрже елементе овог сложеног кривичног дјела, као на примјер кривично дјело навођења на проституцију, чији се став 2 односи на навођење на пружање сексуалних услуга уз употребу силе. Међутим, овај став не испуњава елементе радње (превоз, врбовање, скривање) из дефиниције трговине људима коју предвиђају Протокол за спречавање, заустављање и кажњавање трговине људима, (а) нарочито женама и дјецом (тзв. Палермо протокол)²⁸ и Европска конвенција против транснационалног организованог криминала.²⁹ Стављањем нагласка на проституцију потпуно се занемарују друге сврхе искоришћавања. Не уважава се угрожен положај особа испод 18 година старости, те се и даље траже докази да су учиниоци потицали, наводили или присилили ту особу на сексуално искоришћавање.

Осим тога, упоређивањем описа ових кривичних дјела запажа се да одредба члана 186, став 2 Кривичног закона БиХ садржи исти опис као и кривично дјело навођења на проституцију из члана који дефинише ово кривично дјело у Федералном кривичном закону, што у пракси ствара многе проблеме, а нарочито у погледу правилне квалификације кривичног дјела, али и одређивања стварне надлежности судова, односно тужилаштва, што може изазвати сукоб надлежности између Тужилаштва БиХ и Тужилаштва ФБиХ, јер ово питање није регулисано законом. Различитим рјешењима материјалних кривичних закона озбиљно се угрожава право једнакости грађана пред законом, у нашем случају и дјеце, што указује на потребу хитног усклађивања Кривичног закона ФБиХ са међународним документима.

КЗБД такође предвиђа кривична дјела са истим садржајем као закони Републике Српске:

- a) навођење на проституцију (члан 207, став 4),
- b) трговину људима (члан 207 а, ставови 2, 3, 6 и 8)
- c) искоришћавање дјетета или малољетника ради порнографије (члан 208, ставови 1 и 2),
- d) упознавање дјетета са порнографијом (члан 208, ставови 1 и 2)

Веома је значајна могућност употребе посебних истражних радњи јер је предвиђена казна затвора у трајању од три године и минимално прописана казна када су у питању кривична дјела трговине људима учињена према дјеци. Полицајцима и тужилаштву омогућава се коришћење прикривених истражитеља, праћење или снимање и друге истражне радње како би се олакшано доказало извршење овог кривичног дјела.

У складу са Законом о кривичном поступку Босне и Херцеговине, РС-а, и Дистрикта БиХ Брчко тужилаштва могу предузимати посебне истражне радње за дјела трговине људима јер је запријеђена казна три и више година.

За кривична дјела која се односе на навођења на проституцију, искоришћавање дјеце и малољетних лица за порнографије, производњу и приказивање дјечје порнографије с обзиром на висину запријеђене казне не могу се проводити посебне истражне радње. Разлика поступања постоји на простору Федерације БиХ, РС-а и БДБиХ према висини запријеђене казне.

Како би се проблем трговине људима разумио и у контексту радне експлоатације дјеце, полазимо од термина који је утврђен у оквиру члана I **Конвенције Вијећа Европе о акцији против**

²⁸ Протокол за спречавање, заустављање и кажњавање трговине људима, (а) нарочито женама и дјецом (тзв. Палермо протокол), “Службени гласник БиХ”, број 3/02, Међународни уговори.

²⁹ Конвенција УН-а против транснационалног организованог криминала, “Службени гласник БиХ”, број 3/02.

трговине људима, у којој се наводи:

“... а. израз ‘трговина људима’ означаваће ће регрутацију, пријевоз, премјештај, настањивање или примање особа користећи се пријетњом или силом или другим облицима присиле, отмицом, преваром, обманом, злоупотребом власти или неке позиције рањивости или нуђењем или прихватањем плаћања или других користи ради добијања пристанка особе која има контролу над другом ради експлоатације. Експлоатација подразумијева најмање експлоатацију проституције других, или неких других облика сексуалне експлоатације, принудни рад и услуге, ропство или поступке сличне ропству, служење или узимање органа;

б. сагласност жртве ‘трговине људима’ са експлоатацијом, као што је наведено у алинеји а овог члана, ирелевантна је ако је било који од наведених начина из алинеје а употребљен.

ц. регрутација, пријевоз, премјештај, смјештај или примање дјецe ради експлоатације сматрају се као ‘трговина људима’ иако ово не укључује нити један начин присиле наведен у алинеји а;

д. термин ‘дијете’ означава сваку особу до 18 година;

е. термин ‘жртва’ означава сваку физичку особу која је приморана на трговину људима као што је наведено у овом члану.³⁰

Слична дефиниција налази се у оквиру Протокола за спречавање, заустављање и кажњавање трговине људима, нарочито женама и дјецом (тзв. Палермо протокол).³¹

И један и други међународни пропис уклањају потребу за постојањем средстава која су у случајевима пунољетних жртава неопходна да би се особа сматрала жртвом. Другим ријечима, није потребно да дијете буде присиљено, натјерано, отето, преварено или обмануто да би се сматрало жртвом трговине људима. На примјер, уколико родитељи доведу дијете у ситуацију да су натјерана да раде (на примјер да просе), ово се може сматрати трговином дјететом, чак и ако дијете то ради добровољно.

2.2. Запуштање и занемаривање дјетета

У Босни и Херцеговини поред кривичних закона појам запуштања и занемаривања дјецe (у овом случају насиља над дјецом радном експлоатацијом) садржан је у оквиру Закона о заштити од насиља у породици у ФБиХ³² и Закона о заштити од насиља у породици РС-а³³, у којима се овај облик насиља препознаје у оквиру насиља у породици.

Насиље у породици је било које дјело које наноси физичку, психичку, сексуалну или економску штету или патњу, као и пријетње таквим дјелима или пропуштање дужног чињења и пажње које озбиљно спутавају чланове породице да уживају у својим правима и слободама на принципу равноправности у јавној или приватној сфери живота, тако да се насиље у породици може повезати и са постојањем радне експлоатације дјецe. Дакле, насиље у породици или породичној заједници је посебан облик насиља који може да укључује разне облике насиља те посебно запуштање или зостављање дјетета или малолетника и избегавање издржавања, што може да укључује радну експлоатацију дјетета.

Законом о заштити од насиља у породици утврђен је поступак за притужбе у вези са насиљем над дјецом које се јавља у породици. Према наведеном закону, чланови породице,

30 Конвенција вијећа Европе о акцији против трговине људима, “Службени гласник БиХ” – Међународни уговори, 3/07.

31 Протокол за спречавање, заустављање и кажњавање трговине људима, нарочито женама и дјецом – “Палермо Протокол”, “Службени гласник БиХ” – Међународни уговори, бр. 3/02.

32 Закон о заштити од насиља у породици, “Службени гласник ФБиХ”, број 28/13.

33 Закон о заштити од насиља у породици, “Службени гласник РС-а”, број 102/12.

здравствени и социјални радници, наставници, одгајатељи, медицинске, образовне и друге установе и органи, као и невладине организације који у обављању своје дужности сазнају за почињено насиље у породици дужни су одмах по сазнању пријавити почињено насиље у породици надлежној полицијској управи. **Особа која не изврши обавезу пријављивања насиља у породици чини прекршај.**

Полиција, тужилаштво, суд, органи старатељства и друге службе надлежне за социјалну и здравствену заштиту дужне су жртви породичног насиља пружити заштиту од насилничког понашања и то по хитном поступку. Као што је наглашено у оквиру Закона о заштити насиља у породици у РС-у и ФБиХ, посебну помоћ и заштиту ужива дијете жртва породичног насиља.

КРИВИЧНЕ ОДРЕДБЕ У ЗАКОНИМА ФЕДЕРАЦИЈЕ БИХ, РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ И ДИСТРИКТА БИХ БРЧКО

Заштита дјецe од занемаривања и запуштања је поред наведених кривичних дјела укључена у три кривична закона у БиХ у оквиру кривичних дјела против брака и породице, који су у непосредној вези са радном експлоатацијом дјецe:

- Запуштање или злостављање дјетета или малољетника, чл. 219 КЗФБиХ и 216 КЗБД:

“(1) Родитељ, усвојитељ, старатељ или друга особа која грубо занемарује своје функције збрињавања или одгоја дјетета или малољетника казнит ће се казном затвора од три мјесеца до три године.

(2) Казном из става 1 овог члана казнит ће се родитељ, усвојитељ, старатељ или друга особа која злостави дијете или малољетника, присили га на рад који не одговара његовој животной доби, или на претјерани рад, или на просјачење, или га из користољубља наводи на понашање које је штетно за његов развој.

(3) Ако је кривичним дјелом из ст. 1 и 2 овог члана дијете или малољетник тешко тјелесно озлијеђен, или му је тешко нарушено здравље, или се због кривичног дјела из ст. 1 или 2 овог члана дијете или малољетник одао просјачењу, проституцији или другим облицима асоцијалног понашања или делинквенцији, учинитељ ће се казнити казном затвора од три мјесеца до пет година.“

А у члану 207 КЗРС-а наводи се:

“(1) Родитељ, усвојилац, старатељ или друго лице које грубим занемаривањем своје дужности збрињавања и васпитавања запустити малољетно лице о којем је дужно да се стара, казниће се новчаном казном или затвором до двије године.

(2) Родитељ, усвојилац, старатељ или друго лице које злоставља малољетно лице или га принуђава на претјеран рад или рад који не одговара узрасту малољетног лица или на просјачење, или га из користољубља наводи на вршење других радњи које су штетне за његов развој, казниће се затвором до три године.

(3) Ако је усљед дјела из ст. 1 и 2 овог члана наступила тешка тјелесна повреда или тешко нарушавање здравља малољетног лица, или се малољетно лице одало проституцији, алкохолу или другим облицима асоцијалног понашања, учинилац ће се казнити казном затвора од шест мјесеци до пет година.“

Треба да се нагласи да се дјецa која су жртве економске експлоатације, најалост, неријетко налазе у ванбрачним заједницама, у које су гурнута од самих родитеља или особа које их “контролишу“. Најчешће су то дјевојчице и није риједак случај да су старосне доби испод 14 година, тако да, осим што су жртве кривичног дјела ванбрачне заједнице са млађим малољетником, такође су и жртве кривичног дјела полног одношаја са дјететом. Треба да се нагласи да у одређеним случајевима има и елемента кривичног дјела трговине људима јер родитељи “дају“ дијете за унапријед договорену своту новца другим особама и омогућавају да оно живи у таквој ванбрачној заједници. Дјецa се

најчешће у таквим заједницама економски израбљују од одраслих мушкараца са којима живе, као и других чланова домаћинства. Поред радног искоришћавања, изложени су различитим облицима насиља, а малољетничка трудноћа је карактеристична за те заједнице и користи се као начин да се лакше експлоатише и злоупотребава такво дијете. Кривични закон у ентитетима и дистрикту дефинише кривично дјело ванбрачне заједнице са млађим малољетником³⁴, које гласи:

- 1) “Пунољетна особа која изванбрачно живи са малољетником који није навршио шеснаест година живота казнити ће се казном затвора од три мјесеца до три године.
- 2) Казном из става 1 овог члана казнити ће се родитељ, усвојитељ или старатељ који малољетнику у животној доби од четрнаест до шеснаест година живота омогући изванбрачни живот са другом особом или га на то наведе.
- 3) Ко кривично дјело из става 2 овог члана учини из користољубља казнит ће се казном затвора од шест мјесеци до пет година.
- 4) Ако се склопи брак, кривично гоњење неће се подузети, а ако је подузето, обуставит ће се.“

Кривичним законом Републике Српске³⁵ прописана је блажа казна за основни облик овог кривичног дјела него у Федерацији БиХ и креће се од новчане казне до казне затвора до двије године, а за квалификовани облик из става 3 овога члана зајамчена је казна затвора до три године.

2.3. Прекршајни поступак

Закони о раду у БиХ/ФБиХ, РС-у и БД, као општи прописи о раду и радним односима, регулишу питање рада и запошљавања дјеце. У наведеним законима о раду утврђује се право дјеце на рад, и поставља се услов за закључење уговора о раду који се не може склопити са особом која није навршила 15 година живота:

- a) чланом 15 Закона о раду ФБиХ (“Службене новине ФБиХ”, бр. 43/99, 32/00 и 29/03),
- b) чланом 14 Закона о раду РС-а, пречишћени текст (“Службени гласник РС-а”, бр. 55/07) и
- c) чланом 17 Закона о раду БД, пречишћен текст (“Службени гласник БД”, бр. 19/06, 19/07, 25/08 и 20/13).

Овим законима прописано је да уговор о раду може закључити особа која је навршила 15 година живота и која има општу здравствену способност утврђену од надлежне здравствене установе. Наведени закони не предвиђају нити један изузетак и не допуштају било какву могућност закључивања уговора о раду за особе млађе од 15 година живота и прописано је да малољетник не може закључити уговор о раду за обављање послова који могу да угрозе његово здравље, морал или развој. Особе између 15 и 18 година живота могу се запослити под условом да од овлаштеног лекара или мјеродавне здравствене установе прибаве потврду којом доказују да имају здравствену способност за обављање тих послова.

Наведеним законима о раду забрањује се и штетни рад дјеце и прописано је да малољетник не може радити на нарочито опасним и тешким пословима. Инспектор рада када у вршењу инспекцијског надзора утврди да је послодавац учинио прекршај наведених чланова о запошљавању малољетних особа, изрећи ће мјеру забране рада док се не заврши поступак по пријави за прекршај.

34 Кривични закон ФБиХ, члан 216, Кривични закон БДБиХ, члан 213.

35 Кривични закон РС-а, члан 204, кривично дјело ванбрачна заједница с малољетним лицем.

У наведеним законима о раду ентитета и БД, као и подзаконским актима нису дефинисани “лаки рад” или “лака занимања”, сходно ставу 1 члана 7 Европске социјалне повеље/ревидиране³⁶, што је потребно хармонизирати са међународним прихваћеним стандардима Босне и Херцеговине.

За осигурање поштовања ове, као и других законских одредби које се односе на забрану прековременог рада малољетника, забрану ноћног рада, остваривање права на најнижи годишњи одмор и друго предвиђене су казнене одредбе и утврђене одговарајуће казне и то: чланом 140 Закона о раду ФБиХ, чланом 180 Закона о раду РС-а, чланом 111 Закона о раду БД. У сва три наведена закона о раду прописано је да се ако је прекршај учињен према малољетнику, износ новчане казне увећава двоструко.

У Републици Српској ова материја се третира и кривичноправно када је ријеч о раду и запошљавању омладине и то Законом о измјенама и допунама КЗРС-а (“Службени гласник РС-а”, број 67/13), члан 31.³⁷

Закони о инспекцији³⁸ Федерације БиХ, РС-а и БД уређују вршење инспекцијског надзора у ентитетима и БД ради осигурања извршавања закона и других прописа и општих аката, организацију органа за инспекције и руковођење тим органима, дјелокруг инспекција, права, обавезе и одговорности инспектора, међусобне односе инспекција.

Предмет инспекцијског надзора је подузимање инспекцијских радњи на утврђивању стања извршавања прописа код правних и других особа и грађана који су у обављању своје дјелатности и раду дужни да поступају према тим прописима. Инспекцијски надзор врши се одређивањем управних мјера ради спречавања и отклањања незаконитости у извршавању тих прописа и подузимањем других управних мјера и радњи одређених овим законима и другим прописима.

Инспекцијским надзором осигурава се законитост и заштита јавног и приватног интереса у складу са законом. Улога инспекцијског надзора је да дјелује и превентивно ради на потицању друштвене дисциплине у извршавању прописа одређених обавеза.

Инспекције рада организоване су у неколико различитих области. У оквиру овог проблема за нас су најзначајније овласти инспекција у области рада, санитарно-здравствена фармацеутска инспекција и тржишна инспекција.

Законом о јавном реду и миру РС-а и БД и законима који су донесени у Федерацији БиХ на нивоу кантона³⁹ утврђено је као прекршај дјело одавања проституцији на јавном мјесту и прекршајно дјело одавања просјачењу, навођење на просјачење на јавним мјестима, као на примјер Закон о прекршајима против јавног реда и мира Кантона Сарајево⁴⁰, који у члану 8, став 2 б и ц утврђује прекршајне и новчане казне од 200 до 600 КМ за особу:

“б) која се одаје скитњи,

ц) ко се одаје проституцији и ко користи услуге проституције”.

Затим члан 8, став 4 а, б и ф утврђује прекршајне и новчане казне од 400 до 1.200 КМ за особе:

“а) ко продаје или даје алкохолна пића пијаном лицу, малољетнику, душевно обољелом лицу или

36 Ревидирана европска социјална повеља, “Службени гласник БиХ” – Међународни уговори, број 8/08.

37 “(1) Ко се свјесно не придржава прописа који се односе на закључивање уговора о раду и престанку радног односа, плате и друга примана из радног односа, радно вријеме, паузе, одморе, годишње одморе, или одсуства... заштита омладине... забрану прековременог или ноћног рада или плаћања прописане накнаде, и тиме ускрати раднику право које му припада или га ограничи, казниће се новчаном казном или затвором три године.”

38 Закон о инспекцијама РС-а, “Службени гласник Републике Српске”, број 74/10; Закон о инспекцији ФБиХ, “Службене новине Федерације БиХ”, број 69/05.

39 Закон о јавном реду и миру РС-а, “Службени гласник РС-а”, бр. 20/07; Закон о јавном реду и миру БД, “Службени гласник Брчко дистрикта БиХ”, број 32/09; у Федерацији БиХ ови закони су донесени на нивоу кантона.

40 Закон о прекршајима против јавног реда и мира, “Службене новине Кантона Сарајево”, бр. 7/08, 18/07.

лицу заосталог душевног развоја,

б) ко другог наводи на просјачење,

ф) родитељ, усвојилац, односно старатељ малолетника који је учинио прекршај против јавног реда и мира прописан овим законом, ако је извршење прекршаја посљедица његовог пропуштања дужног старања о малолетнику, а у могућности је да такав надзор врши.”

Затим члан 8, став 5 б, ц, утврђује прекршајне и новчане казне од 500 до 1.500 КМ за особе:

“б) ко организује просјачење или ко наводи на просјачење малолетно лице или душевно болесно лице или лице заосталог душевног развоја,

ц) ко другог наводи на проституцију или ко изнајми, односно уступи просторије за вршење проституције.”

У Закону о јавном реду и миру Дистрикта БиХ Брчко (“Службени гласник Брчко дистрикта БиХ”, број 32/09) чланом 14 регулисано је:

“1) Ко просјачи на јавном мјесту бит ће кажњен новчаном казном у износу од 100 до 500 КМ.

2) Ко наводи на просјачење малолетно лице, душевно или тјелесно болесно лице, односно лице заосталог душевног и тјелесног развоја бит ће кажњен новчаном казном у износу од 500 до 1.000 КМ.”

У Закону о јавном реду и миру РС-а, члан 26, утврђено је следеће:

“(1) Ко просјачи, казниће се новчаном казном до 200 до 800 КМ.

(2) Ко присиљава или наводи на просјачење малолетно лице, душевно болесно лице или лице заосталог душевног развоја, казниће се новчаном казном од 400 до 1.200 КМ.”

А у члану 27 следеће:“Пропуштање обавезе старања о малолетнику (1) Родитеља, усвојилац, односно старатељ малолетника.

2.4. Грађанскоправна заштита дјецe

Грађанска права дјецe која су утврђена у оквиру националног законодавства омогућавају дјеци веома добар вид заштите, нарочито у погледу грађанскоправне заштите. Дјецa, у складу са важећим законима у Босни и Херцеговини, имају право по рођењу бити уписана у матичне књиге рођених. Дјецa имају право на своје властите идентификацијске исправе. Родитељи су дужни да се брину о њиховом одгоју, образовању и осталим потребама. Могу остваривати право на новчана примања по основу дјечјег додатка, право на лијечење и социјалну помоћ.

Дјецa одређене старосне доби, како је већ наведено у дефиницији, могу склапати и малолетнички брак под одређеним условима, радити одређене послове са навршених 15 година живота. Дјецa имају право на “име и држављанство”, што је наглашено чланом 7 Конвенције о праву дјетета.

У Босни и Херцеговини често је присутна пракса да се дјецa не уписују у матичне књиге рођених. На тај начин се дјецa лишавају читавог низа права која се стичу држављанством као што су право на бесплатну здравствену заштиту, дјечји додаток, школовање итд., а ова је чињеница један од важних доказа о занемаривању дјетета.

Такође је евидентно да су казне за непријављивање веома мале и да се у неким срединама наплаћују таксе за реализацију ове активности. Истраживање које је проведено у протеклом периоду показало је да су дјецa припадници ромске мањине најугроженија и највише изложена ризику и да је у Босни

и Херцеговини највише ромске дјеце која нису уписана у матичне књиге.

Посебан проблем представља идентификација дјеце из избјегличких породица које бораве у Босни и Херцеговини те дјеце из азилантских породица за које није могуће прибавити вјеродостојне идентификационе документе. Најчешћа ситуација која се јавља управо је недостатак вјеродостојних исправа те података о њиховом рођењу, што је сигуран индикатор занемаривања дјеце.

Рад дјеце у циљу експлоатације ријетко се надзире од надлежне инспекцијске службе. При томе је знатан недостатак података и информација о радној експлоатацији дјеце. Евидентно је, међутим, да се на основу истраживања и података невладиних организација уочава проблем експлоатације дјеце кроз рад на мјестима као што су: улица, барови, хотели, ноћни клубови, ресторани, диско-клубови, продајни центри, паркиралишта и сл. јавна мјеста.

Малољетнички бракови који су склопљени уз дозволу родитеља и старатеља уопште се не надзиру. Сарадња институција у погледу размјене информација у наведеним ситуацијама је недовољна.

У циљу превенције насиља над дјецом, дозвољавајући при томе дјецу да самостално одлучују, потребно је размотрити могућност да се у оквиру надлежних поступања одговарајућих служби уведу превентивне мјере које дозвољавају да се већ донесене одлуке у интересу дјеце суспендују или одгоде у њиховој примјени или се укључи појачани надзор надлежних институција ако постоји сумња на злоупотребу дјеце у сврху трговине.

Закони о матичним књигама⁴¹ који се примјењују у Федерацији БиХ и Републици Српској, којима је регулисано пријављивање и упис у матичним књигама прописују јединствен следећи текст у члановима 6 оба Закона: "Рођење дјетета пријављује се усмено или писмено ради уписа у матичну књигу рођених матичару матичног подручја на коме је мјесто у коме се дијете родило".

Члан 8 Закона о матичним књигама Федерације БиХ, а члан 15 Закона о матичним књигама Републике Српске прописује обавезу здравствене установе да пријави рођење дјетета, док је рођење дјетета изван здравствене установе дужан пријавити отац, односно други члан домаћинства, особа у чијем је стану дијете рођено, бабица, лекар, и, коначно, и особа која је сазнала за рођење дјетета.

Особе које одређују име дјетета су његови родитељи, усвојоци, односно његови старатељи.

Пријава рођења дјетета врши се у року од 15 дана, упис имена врши се најкасније у року од два мјесеца од дана рођења дјетета. Упис имена учињен након 30 дана од дана рођења матичар врши на темељу рјешења полицијске управе на чијем се подручју воде матичне књиге, као и сваки евентуални други закасњели упис.

Закони о личном имену⁴² који се примјењују у оба ентитета и Дистрикту Брчко прописују да "Лично име дјетету одређују родитељи споразумно". Лично име дјетета споразумно одређују родитељи. Ако се родитељи нису споразумјели о личном имену дјетета, лично име одређује надлежни центар за социјални рад. Орган старатељства ради заштите права и интереса дјетета дужан је у року од 15 дана од дана пријема обавијести да се родитељи нису споразумјели о личном имену дјетета покренути поступак за одређивање личног имена дјетета.⁴³ Уколико орган старатељства не покрене поступак у закону одређеном року за одређивање личног имена дјетета, чини прекршај за који је предметним законом прописана новчана казна за одговорну особу органа старатељства у износу од 500,00 до 1.500,00 КМ.⁴⁴

Казнене одредбе Закона о матичним књигама који се примјењује у Федерацији БиХ прописују се

41 Закон о матичним књигама ФБиХ, "Службени лист РБиХ", број 20/92, 13/94; Закон о матичним књигама БД, "Службени гласник БДБиХ", број 08/05; Закон о матичним књигама РС-а, "Службени гласник РС-а", број 111/09.

42 Закон о личном имену ФБиХ, "Службене новине ФБиХ", број 7/12, Закон о личном имену РС-а, "Службени гласник РС-а", број 27/93; Закон о личном имену БДБиХ, "Службени гласник БДБиХ", број 8/02, 29/05.

43 Закон о личном имену ФБиХ, члан 6.

44 Исто, члан 20.

као новчане и прекршајне за све који: “у прописаном року не пријаве рођење дјетета или не одреде или не пријаве лично име дјетета”. Међутим, ова одредба је непримјењива у пракси из два разлога. Наведени прописи нису кантонални, односно федерални, те их кантонални, односно федерални судови за прекршаје не примјењују. Међутим, све и када би их могли примијенити, вриједност новчане казне данас се практично не може ни одредити.

Законом о матичним књигама Федерације БиХ прописана је новчана казна за појединца – грађанина и службену особу која не пријави рођење дјетета у прописаном року или није одредила, односно пријавила лично име дјетета у висини од 50,00 до 300,00 КМ, а за правно лице у износу од 1.000,00 до 3.000,00 КМ.⁴⁵

Закон о матичним књигама РС-а⁴⁶, како је утврђено чланом 59, има блажу казнену политику за ове прекршаје, која је у односу на федерални закон дупло мања.⁴⁷ За физичку, односно одговорну особу прописана је новчана казна у износу од 50,00 до 150,00 КМ, а за правно лице од 500,00 до 1.500,00 КМ.

Поред неуједначене казнене политике за прекршаје непријављивања и неуписа дјетета у матичну књигу рођених, односно неодређивања имена дјетета у ентитетима и дистрикту, примјетно је да су прописане новчане казне минималне, готово симболичне у поређењу са штетом која се овим прекршајем наноси дјетету, чак и да се примјењују.

Такође истичемо да је у Породичном закону Федерације БиХ у члану 97 и Породичном закону РС-а у члану 94 прописана готово идентична одредба према којој је орган старатељства дужан предузети потребне мјере ради заштите личних и имовинских права дјетета.⁴⁸

Право на име је свакако лично право дјетета које је утврђено експлицитно у оквиру Конвенције о правима дјетета, тако да се у оквиру чл. 7 наводи:

“1. Одмах након рођења дијете мора бити уписано у матичне књиге те му се мора јамчити право на име, право на држављанство и, колико је то могуће, право да зна за своје родитеље и да ужива њихову скрб.

2. Државе странке осигурати ће примјену ових права у складу са својим националним законодавством и обавезама које произлазе из одговарајућих међународних инструмената у овом подручју, особито ако би дијете иначе остало без држављанства.”

Поред претходно наведеног потребно је истакнути и следеће, а то је да оба наведена закона у одјелку Права и дужности родитеља и дјецe наводе дужност родитеља да се старају о образовању своје дјецe. Ако дјецa нису уписана у матичне књиге, отпада и могућност њиховог образовања, дјецa су правно невидљива и погодна за разне облике експлоатације.

Закон о јединственом матичном броју БиХ (“Службени гласник БиХ”, број **32/01**) регулише начин одређивања матичног броја. Овим законом уређује се одређивање, додјеливање, уписивање, похрањивање и коришћење јединственог матичног броја (у даљњем тексту: ЈМБ) држављана Босне и Херцеговине и страних држављана у Босни и Херцеговини.

Надлежни орган по службеној дужности додјелије ЈМБ грађанима рођеним у Босни и Херцеговини приликом уписа у матичне књиге рођених у Босни и Херцеговини.

Надлежни орган дужан је дјетету додијелити ЈМБ у року од 15 дана од дана уписа у матичне књиге рођених.

45 Закон о матичним књигама ФБиХ, “Службене новине ФБиХ”, број 37/12, члан 73 и члан 75.

46 Закон о матичним књигама, “Службени гласник РС-а”, бр. 111/09.

47 Исто, 44.

48 Породични закон Федерације БиХ, “Службене новине ФБиХ”, број 35/05 и Породични закон РС-а, “Службени гласник РС-а”, број 54/02 .

Држављанину БиХ рођеном у иностранству ЈМБ додјељује надлежни орган у мјесту последњег пребивалишта у БиХ родитеља. Ако је само један родитељ имао пребивалиште у БиХ, том држављанину ЈМБ додјељује надлежни орган у том мјесту.

Ако су родитељи имали различита пребивалишта у БиХ, особи се ЈМБ може додијелити у једном или другом пребивалишту. Ако ни један од родитеља није никада имао пребивалиште у БиХ, особу уписује надлежни орган у мјесту у БиХ са којим један или оба родитеља могу успоставити ефективну везу.

Матични број одређује се према полу. Матични се број може мијењати на захтјев. Овај је број веома важан елемент за идентификацију јер омогућава веома брзу провјеру података у ЦИПС бази у случају потребе.

Слобода кретања загарантована је Уставом Босне и Херцеговине⁴⁹ и укључује и слободу избора мјеста живљења. Слобода мјеста живљења за дјецу је ограничена, она је одговорност родитеља, односно старатеља. Дјеци је дозвољено да путују уз одговарајућу пратњу и могу бити само у одређеним ситуацијама повјерена на чување одгајатељима, наставном особљу, спортским тренерима, члановима породице уз стриктно поштовање процедуре провјере од родитеља, односно старатеља. Ово питање регулисано је породичним законима. Старосна доб у вези са слободом кретања слободна је процјена родитеља за дјецу старију од 15 година с обзиром на то да дјеца старија од 15 година могу добити идентификациону исправу (личну карту) и не захтијева се да у свим ситуацијама имају пратњу одрасле особе.

Циљ Закона о личној карти БиХ (“Службени гласник БиХ“, број 32/01) је успостављање идентификације грађана БиХ и издавање личних карти сваком држављанину. Све одредбе овога закона односе се једнако на све држављане БиХ, осим ако није друкчије предвиђено у посебним одредбама у поглављу ВИИИ овога закона. Лична карта је јединствена за све држављане и важи на цијелом територију БиХ. У оквиру овог закона чланом 8 утврђено је да се лична карта издаје држављанину који је поднио захтјев за издавање личне карте или у чије је име захтјев поднио његов прописно овлаштени законски заступник на лични захтјев или на захтјев његовог законског заступника.

Лична карта се може издати и држављанину старијем од 15, а млађем од 18 година који има пребивалиште у БиХ на лични захтјев или на захтјев његовог родитеља или другог прописно овлаштеног законског заступника.

Закон о путним исправама БиХ (“Службени гласник БиХ“, број 4/97) за физичку, односно одговорну особу прописује новчану казну у износу од 50,00 до 150,00 КМ, а за правно лице од 500,00 до 1.500,00 КМ.

Законом о државној граничној служби БиХ (“Службени гласник БиХ“, број 50/04) и Законом о надзору и контроли преласка државне границе БиХ (“Службени гласник БиХ“, број 56/04) **регулише се питање чувања и преласка државне границе, издавање путне исправе, а нарочито начин рада и овлаштења Државне граничне службе, која има посебно важну улогу у погледу проблема трговине људима.**

Државна граница БиХ може се прелазити само на за то одређеним **граничним пријелазима**, у вријеме и на начин који је у складу са намјеном граничних пријелаза и са исправама прописаним за прелазак државне границе.

Ко пређе или покуша прећи границу изван граничног прелаза и без одговарајуће исправе чини прекршај који је кажњив по закону.

49 Видјети: члан 12 УН-овог Протокола о грађанским и политичким правима, члан 2 Протокола 4 и члан 1 Протокола 7, Европска конвенција о људским правима, чланови 2 и 3 м Анекса 4 Устава БиХ.

Ко из користољубља преведе преко државне границе једну или више особа које не испуњавају услове за законити улазак преко државне границе или ко омогући другоме недозвољени прелазак границе чини казнино дјело кријумчарења људи – по Казненом закону БиХ.

Сваки држављанин БиХ, без обзира на године старости, мора имати своју личну **путну исправу** за прелазак границе (изузев Србије и Црне Горе, у које може ући и са личном картом).

За улазак у друге земље потребна је одговарајућа путна исправа БиХ, а у земље са којима БиХ има визни режим потребна је и виза.

Личну карту БиХ, према важећем закону, може извадити сваки држављанин БиХ са навршених 15 година старости. За добивање личне карте потребно је приложити захтјев за издавање личне карте, доказ о идентитету и држављанству БиХ.

Сви пунољетни држављани БиХ (18 година старости) са пребивалиштем у БиХ према важећем закону дужни су имати личну карту БиХ. Пунољетан грађанин БиХ који нема личну карту (нема је уза се или је није извадио код надлежног органа) чини прекршај који је кажњив по закону.

Свако уступање личне карте другој особи или коришћење туђе личне карте као своје кажњиво је као прекршај.

Дјеца држављани БиХ млађа од 18 година могу извадити путну исправу БиХ уз подношење захтјева и присуство оба родитеља или старатеља.

Дијете држављанин БиХ млађе од 15 година може да напусти земљу без родитеља или старатеља уколико посједује овјерену пуномоћ од надлежног општинског органа или суда коју су својим потписима овјерили оба родитеља или старатељ и тада може да путује у пратњи особе која је наведена у пуномоћи.

Дијете држављанин БиХ старије од 15 година уз посједовање одговарајуће путне исправе БиХ и визе (уколико је она потребна за путовање у одређену земљу) може путовати без пратње родитеља, законског заступника или старатеља.

За групна путовања држављана БиХ у иностранство у циљу екскурзија, посјета и сл. дозвољено је извадити **“заједничку путну исправу”**. Заједничка путна исправа издаје се групи од најмање пет, а највише 50 особа за једно путовање у једну или више тачно одређених земаља. Свака особа уписана у заједничку путну исправу мора испуњавати услове за добивање појединачне путне исправе прописане овим законом. Особе уписане у заједнички пасош морају приликом путовања имати са собом личну карту или другу исправу којом се доказује идентитет, а вођа пута пасош.

Законом је забрањено давати своју путну исправу другоме да се њоме послужи. Исто тако, забрањено је послужити се туђом исправом као својом. У оба случаја начињен је прекршај који је кажњив по закону.

Путни лист држављанину БиХ издаје се када борави у иностранству и када је без путне исправе (изгубљена, украдена и сл.), а ради повратка у БиХ. Истим путним листом могу се користити брачни друг и дјеца корисника путног листа ако су уписани у путни лист у који су унесене њихове фотографије. Путни лист издаје се са роком важења који је потребан за повратак у БиХ, али не дужим од 20 дана. Путни лист издаје дипломатско или конзуларно представништво БиХ у иностранству на чијем подручју борави наш држављанин.

Губитак или нестанак путне исправе, као и проналажење туђе путне исправе неопходно је одмах пријавити надлежном органу.

Држављанима БиХ за улазак, боравак или прелазак преко територије земаља Европске уније и чланица потписница Шенгенског споразума потребна је биометријска путна исправа.

Законом о кретању и боравку странаца и азилу (“Службени гласник БиХ”, број 36/08 и 87/12)

уређују се услови уласка и боравка странаца у БиХ, разлози одбијања уласка и боравка странаца, протјеривања, добијање и престанак азила и друга питања у вези са боравком странаца и азилом.

Овим законом забрањује се сваки вид дискриминације и омогућава слобода кретања. Странци су обавезни поштовати прописе и уставни поредак БиХ. Странци су дужни надлежним органима власти пружити све потребне информације и предочити одговарајуће идентификационе документе и дозволе за боравак. Прелазак границе мора се обавити на за то одређеним граничним мјестима.

Улазак у земљу подразумијева испуњење одређених услова и то:

- 1) посједовања важеће путне исправе или другог важећег документа;
- 2) посједовања важеће визе ако је предвиђена за његову земљу поријекла;
- 3) посједовања средстава за издржавање и средства за здравствену заштиту;
- 4) ако је крајње одредиште друга земља, визу те земље;
- 5) да нема изречену мјеру протјеривања или отказа боравка или забрану уласка у вријеме трајања те мјере;
- 6) да његово присуство не представља пријетњу за националну сигурност, поредак и јавни ред и мир за териториј БиХ.

Правила и стандарди поступања у вези са прихватом, опоравком и повратком странаца жртава трговине људима у дефинисани су Правилником о заштити странаца жртава трговине људима ("Службени гласник БиХ", број 49/13). Правилником су утврђена сљедећа питања:

- општи принципи у процедури поступања,
- показатељи у поступку идентификације,
- процедуре за прихват и смјештај жртава трговине,
- привремени боравак из хуманитарних разлога,
- помоћ жртвама трговине,
- репатријација жртава трговине,
- заштита дјецe.

У оквиру правилника утврђена је врста помоћи која се пружа жртвама трговине:

- правна помоћ, информисање и савјетовање,
- адекватан и сигуран смјештај,
- здравствена заштита.

Надлежни органи ће у осигурању права водити рачуна о доби, полу и специјалним потребама жртве, посебно обрађујући пажњу на специфичне потребе дјецe, укључујући адекватан смјештај, образовање и бригу. Помоћ жртвама трговине могу обезбиједити невладине организације које имају закључен протокол о сарадњи са Министарством сигурности. Министарство у сарадњи са МИП-ом организује репатријацију. Репатријација се може реализовати уз помоћ ИОМ-а, што ће се регулисати Протоколом о сарадњи. У поглављу које се односи на заштиту дјецe предвиђена су правила поступања са дјецом заснована на дјеловању у најбољем интересу дјетета, односно поступања које има за циљ изналажење коначног и трајног рјешења за збрињавање дјетета жртве трговине људима.

Посебним одредбама Правилника прописана је посебна заштита дјецe тако да сва дјецa имају

право на “специјални третман и заштиту”.⁵⁰ Под специјалним третманом дјетета подразумејива се да “све активности надлежних органа морају бити предузете у најбољем интересу дјетета уз највећу бригу и заштиту која је пријеко потребна за добробит дјетета, поштовање мишљења дјетета, право на повјерљивост и дискрецију дјетета жртве трговине људима, право на информацију, ефикасно вођење поступка, односно процјену сваког појединачног случаја, проналажење и примјена трајног рјешења.”⁵¹

Сви поступци у којима се разматрају права и интереси дјетета жртве трговине хитне су природе, а све мјере морају бити предузете у циљу заштите приватности и идентитета дјетета жртве трговине људима.⁵² Ако се не може са сигурношћу одредити доб жртве трговине људима, а постоје разлози који наводе да је жртва трговине дијете, са таквом се особом поступа са претпоставком да је жртва дијете.⁵³ Дијете које није држављанин БиХ ужива иста права на бригу и заштиту као и дијете које је држављанин БиХ.

“Специјални третман дјетета” подразумејива и:

- смјештај на сигурно мјесто,
- здравствену заштиту,
- образовање,
- правну помоћ и
- информисање о свом правном статусу.

Дјеца се без одгађања смјештају у склониште, а посебно дијете странац ако је:

- без пратње родитеља или старатеља, које не посједује важеће документе о боравку у Босни и Херцеговини,
- без пратње родитеља или старатеља, које има важеће документе,
- ако постоји оправдана сумња да се ради о жртви трговине.

За смјештај се користе посебна одјељења ако је то могуће и ако то није супротно најбољим интересима дјетета. Дијете ужива сва права која уживају жртве трговине људима, као и посебна права која му припадају као дјетету, а у складу са законима БиХ и Међународном конвенцијом о правима дјетета.

Дијете остаје у склоништу све док се не заврши поступак провјере података и успостављања контакта са надлежним органима земље поријекла, односно родитељима или овлашћеним старатељима и док се не омогући сигуран повратак дјетета. Дијете жртва трговине не може се вратити у земљу поријекла или уобичајеног повратка уколико постоји основана сумња, а након процјене ризика и сигурности, да би његов повратак угрозио његову или сигурност чланова његове породице. Реализатор репатријације дјетета странца жртве трговине људима подноси извјештај о реализованој репатријацији Министарству сигурности БиХ.

На захтјев надлежног службеника организационе јединице министарства привременог старатеља поставља орган управе надлежан за послове социјалне заштите у мјесту гдје се склониште налази.

Привремени старатељ заступа интересе дјетета у поступку до налажења трајног рјешења. Надлежни органи дужни су информисати именованог старатеља о свим питањима од интереса за дијете жртву трговине.

50 “Правилник о заштити странаца жртава трговине људима”, члан 19, став 1.

51 Исто, члан 2, став 1, тачка ф.

52 Исто, члан 19, став 6.

53 Исто, члан 19, тачка 7.

Против странца, било да се ради о пунољетној или малољетној особи са или без пратње, који је жртва трговине људима у складу са Правилником о заштити странаца жртва трговине људима (чл. 4) неће се покретати кривични и прекршајни поступци због незаконитог уласка или боравка у земљи ако су ове радње извршене у директној вези са трговином људима.

3. ПЛАН ОБУКЕ

У овом дијелу Практикума обрађен је план обуке за правосуђе, полицију и социјалне раднике. Како би се осигурала организација обука по истом моделу, овај дио Практикума садржи информације – неке од главних поставки у планирању обуке са циљем да се у оквиру предложених вјежби искуствено учи о начину повезивања различитих садржаја и информација о идентификованим случајевима. Садржај Практикума такође омогућава да професионалци уче на основу различитих информација о начину повезивања различитих области рада, односно нуди учење о мултидисциплинарном приступу у практичном раду на идентификованим случајевима.

Предложени начин рада омогућава усвајање различитих теоретских знања те њихову практичну примјену кроз учење из практичних случајева, односно упознавање професионалца са стварним, а не симулираним ситуацијама у предметима и представљеним случајевима које су настале одмах током идентификације и даље током рјешавања случајева у пракси. Сви предложени случајеви вјерно су приказани са детаљима како се то десило у пракси, односно на начин како су обрађивани, што не значи да је у њиховом рјешавању примијењена и најбоља пракса.

Циљна група: судије, тужиоци, полиција, социјални радници и други професионалци

Број учесника: 35

Трајање обуке: два дана

Број обука: четири (Бањалука, Мостар, Тузла и Сарајево)

Циљ обуке: Обука има за циљ да упозна све професионалце у непосредној пракси о:

- феномену и проблему радне експлоатације дјете;
- одрживим интервенцијама и помоћи дјети жртвама радне експлоатације;
- моделима добре праксе;
- формама и облицима сарадње са одговарајућим стручним тијелима задуженим за превенцију радне експлоатације дјете у Босни и Херцеговини.

4. САДРЖАЈ ОБУКЕ

4.1. Упознавање са појавом и појавним облицима радне експлоатације дјецe

За овај дио обуке користи се први дио Практикума, али и остали расположиви материјали према избору водитеља тренинга.

4.2. Практичне вјежбе и рад на случајевима

Увод у практичне вјежбе:

- A. упознавање са принципима рада;
- Б. кратка дискусија и питања о принципима рада;
- Ц. објашњење и табеларни приказ КОМПОНЕНТИ који се користи за случајеве;
- Д. упознавање са надлежностима институција и организација – функционалне везе;
 - 1) У реализацији вјежби могу се користити различити извори и литература наведена у прилогу овог Практикума као листа материјала, закони и подзаконски акти које је потребно познавати у циљу демонстрације и рада на конкретним случајевима; водитељ учеснике упознаје са материјалима који се могу користити.
 - 2) Рад на предметима може бити групни или индивидуални, са тим да је боље примјењивати методу групног рада у којем учесници вјежби преузимају различите улоге у рјешавању случаја, о чему се на почетку договарају учесници вјежби.
 - 3) Када су у питању професионалци, укратко се разматра које ће институције и организације бити укључене у рјешавање случајева ради практичне обраде случајева и подјеле улога у рјешавању случајева.
 - 4) Водитељ случаја ће са учесницима усагласити да се предложени случај води на основу постављеног оквира/табеле, која омогућава да се у цјелини сагледа случај и на крају сачини табеларна анализа случаја са приједлогом рјешења.

A. УПОЗНАВАЊЕ СА ПРИНЦИПИМА РАДА

Водитељи тренинга или вјежби ће особе које пролазе обуку упознати са општим принципима рада професионалаца, а они су:

- 1) поштовање принципа недискриминације;
- 2) дјеловање у интересу заштите права малољетника као жртве;
- 3) како на координисан начин усмјерити интервенције, креирати праћење и властите смјернице;
- 4) како посветити пажњу жртви, избегавајући кашњења у дјеловању и увијек, ако је то могуће,

дјеловати из најближих сервиса (мјесна надлежност);

- 5) како водити рачуна о детаљима случаја, процесу опажања и пријављивања случајева, упућеност у систем – професионалци на првој линији и опажања у вези са окружењем жртве;
- 6) како свести интервенције на најмањи ниво, избјегавајући тзв. “угрожавање“ жртве од институције, избјегавање понављања одређених испитивања или дјеловања у неадекватним условима;
- 7) како задржати однос повјерења професионалца и жртве – придобијање за добровољно укључивање у понуђени програм заштите.

Листа принципа није исцрпљена и може бити проширена на основу дискусије учесника.

Б. КРАТКА ДИСКУСИЈА И ПИТАЊА О ПРИНЦИПИМА РАДА

ЛИСТУ ПРИНЦИПА ИСТАКНУТИ НА ВИДНО МЈЕСТО У САЛИ ЗА ТРЕНИНГ.

Ц. ЗАЈЕДНИЧКА РАСПРАВА О КОНЦИПИРАЊУ ПОСТУПКА ПОМОЋИ ЖРТВАМА

1. Успјешна и ефикасна помоћ жртвама ових облика експлоатације постиже се сарадњом и координацијом рада свих служби укључених у ове активности како владиног, тако и невладиног сектора. Потребно је у групи одредити актере који ће преузети функцију појединих служби у рјешавању случајева.
2. Ток размјене информација између актера директне помоћи регулисан је законским и подзаконским актима и процедурама у којима је утврђено да:
 - а) све институције у БиХ, организације, правне и физичке особе које дођу у додир са жртвом дјететом без одгађања су дужни обавијестити центар за социјални рад као орган старатељства и надлежну полицију и тужилаштво;
 - б) све институције у БиХ, организације, правне и физичке особе које дођу у додир са дјететом жртвом без одгађања су дужни без обзира на пристанак жртве обавијестити надлежну полицију и тужилаштво, а уз дозволу и службу или центар за социјални рад и остале организације;
 - ц) пријава, извјештај или информација о жртви експлоатације могу да се доставе усменим, писменим, телефонским или електронским путем;
 - д) након што дође до информације, центар за социјални рад је обавезан извршити процјену, коју обавља у сарадњи са надлежним полицијским службеником или тужиоцем којем је обавезан доставити све информације које су запримљене.

Ово су минималне упуте на којима почива рад групе која рјешава случај.

Д. КАКО ПОРЕД ОСНОВНИХ КОМПОНЕНТИ КОРИСТИТИ ОСТАЛЕ КОМПОНЕНТЕ СЛУЧАЈА

Поступак почетне процјене одређује и смјернице за даљњи рад са жртвама. Центар за социјални рад примјењује тимски рад и успоставља сарадњу са другим институцијама као што су полиција, тужилаштво и НВО. Институције укључене у конкретан случај обавезне су водити рачуна о томе

да ли је жртва адекватно заштићена од опасности по живот и здравље, као и да ли је потребна интервенција социјалних служби како би се жртва заштитила. Све информације до којих се дође у фази процјене случаја сакупљају се тимски и образлажу се у писаној форми, на вјежбама у форми демонстрације.

Надлежно тужилаштво и полиција, као и центри за социјални рад поступају у складу са важећим прописима, нпр: када центар или служба за социјални рад заприми пријаву о експлоатацији дјетета, провјерава да ли је случај раније био евидентиран, прикупља додатне информације, врши процјену случаја, успоставља контакт са жртвом, припрема и обавља интервју, сарађује са свим надлежним институцијама у Босни и Херцеговини и овлашћеним организацијама у циљу процјене повреда и ризика од будућих повреда, помаже у прибављању доказа о злостављању, идентификује расположиве ресурсе за помоћ и заштиту жртве и свједока жртве, процјењује које су интервенције неодгодиве, односно припрема план заштите жртве или свједока жртве.

Процјена случаја коју врши надлежни центар за социјални рад припрема се на основу детаљне социјалне анамнезе, која мора садржавати следеће компоненте:

- а. податке о здравственом статусу свих чланова породице,
- б. податке о економском статусу породице,
- ц. податке о социјалном статусу породице,
- д. информације о евентуалним ранијим патолошким промјенама и проблемима породице,
- е. утицај сродника и окружења,
- ф. податке о образовном статусу чланова породице,
- г. информације о околностима у којима је дијете и/или жртва до сада живјела,
- х. друге релевантне информације.

Објашњење и табеларни приказ КОМПОНЕНТИ који треба да се анализира у случајевима:

ОСНОВНЕ КОМПОНЕНТЕ СЛУЧАЈА	ПОМОЋНЕ ИНСТРУКЦИЈЕ
а) Окружење из којег потиче жртва	Опис окружења жртве, нпр. утврдити степен сиромаштва, њен брачни статус или родитеља старатеља, услове становања, образовање, број чланова, евентуални боравак у установи и сл., као и све друге проблеме.
б) Начин врбовања, елементи везани за локацију – мјесто дешавања	Навести конкретно; нпр. обећање посла, брака, превара, присила, опис ситуације и начин како се то десило.
ц) Облик и дужина искоришћавања	Описати начин искоришћавања и навести вријеме.
А) Начин идентификације (ко, када, како и гдје)	Потребно је у предоченим случајевима идентификовати како је дошло до откривања случаја ради утврђивања каснијег редослиједа активности.
е) Опис пружене помоћи – опис интервенције	Описати у табели све врсте помоћи која је жртви пружена.
ф) Начин на који је случај ријешен	Понудити начин на који би се случај ситуирао, независно од тога како је у пракси ријешен; извршити упоређивање рјешења које се нуди и рјешења које је понуђено у Практикуму.
г) Функционалне везе између укључених институција	Навести које су институције учествовале у рјешавању случајева; детаљно навести врсту њихове интервенције и помоћи.
х) Лични подаци о жртви (пол, доб, држављанство и др.)	Овдје се да напомена да је Н.Н. особа жртва те наведу остали подаци који могу бити од утицаја на рјешавање случаја.
и) Остало: однос и сродство са починиоцем и др.	Важно је унијети податке због каснијег образлагања предузетих мјера у рјешавању случаја.

Е. ОБЈАШЊЕЊЕ ИНДИВИДУАЛНОГ И ГРУПНОГ РАДА

Индивидуални рад

Ако је одабран индивидуални рад на случајевима, учесник тренинга/едукације одабере случај који ће анализирати и самостално припрема демонстрацију случаја, изнесећи компоненте свог рада на случају у пракси осталим учесницима. Демонстратор детаљно објашњава све предузете кораке користећи табелу за демонстрацију или неку други начин који методолошки објашњава његове предузете активности.

Групни рад на случајевима

Препоручује се организовање рада у групама, при чему се чланови групе договоре које ће компоненте обрађивати јер је на описани начин једноставније консултовати све додатне материјале,

законе, подзаконске акте и смјернице које се налазе у прилогу Практикума. За учеснике тренинга обезбиједити штампане или електронске верзије материјала.

Ф. УПОЗНАВАЊЕ СА НАДЛЕЖНОСТИМА ИНСТИТУЦИЈА И ОРГАНИЗАЦИЈА – ФУНКЦИОНАЛНЕ ВЕЗЕ

	ОПИС НАДЛЕЖНОСТИ	НАЗИВ ИНСТИТУЦИЈЕ
1.	Доношење закона, ратифицирање споразума, конвенција и међународних уговора	Парламент Босне и Херцеговине
2.	Управна и извршна активност, припрема приједлога закона и других извршних и управних аката; усвајање извршних одлука, планова, стратегија, одобравање истраживања и других извршних активности у сврху имплементације закона БиХ	Савјет министара Босне и Херцеговине
3.	Координациони државни орган задужен за израду државног Акционог плана за спречавање трговине људима и илегалне имиграције и праћење његове имплементације, координирање активности на нивоу БиХ, успостављање регионалне и међународне сарадње	Државна група за спречавање трговине људима и илегалне имиграције
4.	Интерресорни орган задужен за подузимање оперативних активности на откривању починилаца кривичних дјела трговине људима и илегалне имиграције	Ударна група
5.	Заштита људских права и пружање индивидуалне помоћи, појединачно и групно, грађанима БиХ, промоција, праћење примјене међународних конвенција и протокола, припрема извјештаја за Босну и Херцеговину, израда закона и других аката	Министарство за људска права и избјеглице
6.	Пружање помоћи у међународној и међуентитетској правосудној сарадњи (међународна отмица дјетета), израда одговарајућих закона и прописа, област кривичног законодавства, организација судова, затворског система, екстрадиција, изручење, регистрација удружења грађана и невладиних организација	Министарство правде БиХ
7.	Регулисање питања издавања виза и пружање помоћи грађанима БиХ путем дипломатских представништва БиХ	Министарство вањских послова
8.	Координација здравственог и социјалног сектора, издавање идентификационих исправа	Министарство цивилних послова
9.	Регулисање кретања и боравка странаца и питања азила	Министарство сигурности
10.	Полицијски послови праћења и прикупљања свих занимљивих модуса кријумчарења људи, прикупљање доказа о извршеним кривичним дјелима у вези са трговином људима, а посебно дјеце, спречавање и сузбијање трговине људима и сексуалних деликата, обједињавање евиденција о трафикерима, жртвама трговине и сексуалних деликата, помоћ жртвама, превентивне активности	СИПА Државна агенција за истраге и заштиту

11.	Обављање полицијских послова у оквиру надзора границе и контроле саобраћаја на граничним пријелазима, те обављање свих полицијских послова у вези са кривичним дјелима која се гоне по службеној дужности и дјелима трговине људима и кријумчарења људи и роба преко државне границе	Гранична служба БиХ
12.	Међународна полицијска сарадња, размјена података у вези са трговином људима, а самим тим и у вези са насиљем над дјецом. У организацији НЦБ налазе се инспектори задужени за линију рада у вези са трговином људима. Сви захтјеви криминалистичких полиција у БиХ, без обзира о којој се полицијској агенцији ради, упућени другим државама, просљеђују се посредством ИНТЕРПОЛ-а (НЦБ) БиХ Сарајево. При Генералном секретаријату Интерпола постоји Радна група специјализована за борбу против злочина над дјецом	ИНТЕРПОЛ (НЦБ – Национални централни биро)
13.	Дистрикт Брчко има своје тужилаштво и полицију и институције које се баве заштитом дјече, центар за социјални рад и службе социјалне заштите.	Дистрикт БиХ Брчко
14.	<p>Министарства унутрашњих послова, полиције и тужилаштва судова ентитета и кантона имају надлежност када су у питању проституција у вези са трговином људима, али и дјела порнографије, дјечје проституције и други облици експлоатисања дјече.</p> <p>Судови за прекршаје и инспекцијске службе су специфични органи који имају одређену улогу по питању прекршаја који се учине према дјеци, а у вези су са трговином дјецом.</p> <p>Центри за социјални рад имају најзначајнију улогу када је у питању заштита дјече од било којег облика злоупотребе.</p> <p>Министарства правде, социјалне и здравствене и дјечје заштите такође имају одређену улогу у погледу припреме закона и доношења подзаконских аката заштите дјече.</p> <p>Установе социјалне и дјечје заштите које се углавном користе за смјештај, заштиту и ресоцијализацију дјече.</p>	Органи и институције у ентитетима (ФБиХ и РС)

Поред законодавних, извршних и правосудних органа који дјелују у оквиру својих надлежности у случајевима заштите жртве радне експлоатације дјетета посебну улогу има невладин сектор који у оквиру својих дјелатности ради на препознавању потенцијалних жртава и жртава радне експлоатације дјетета и пружа директну помоћ у њиховом збрињавању.

5. ДНЕВНИ ЦЕНТРИ

У пољу законодавног оквира предвиђено је да се у оквиру постојећих установа или као самосталне установе могу основати дневни центри за дјецу укључену у живот и рад на улици, сигурне куће и прихватне станице за женску и мушку дјецу и омладину, као и друге установе, те се по потреби могу проширити или промијенити дјелатности постојећих установа.

У Босни и Херцеговини од невладиних организација, те у случају Сарајева, институција система социјалне заштите функционише пет дневних центара за дјецу укључену у живот и рад на улици или дјецу у ризику да то постану, и то у Сарајеву, Тузли, Бањалуци, Мостару и Зеници. Центри су намијењен дјецима која су у ризику или су потенцијалне жртве економске експлоатације и других облика трговине људима, насиља, као и дјецима која манифестују различите облике друштвено неприхватљивог понашања (скитње, просјачења и сл.). Њихова улога у превенцији економске експлоатације дјеце и других облика трговине људима, као и ресоцијализацији дјеце која су жртве ових дјела добива све више на значају. Уважавајући принцип добровољности, центри пружају дјецима простор у којем ће се осјећати сигурно и заштићено и у којем могу добити подршку и помоћ у складу са својим потребама. Психолози/педагози креирају индивидуални план за свако дијете у правцу његове пуне социјализације и интеграције. Кроз структурисане и стандардизоване услуге дневног збрињавања дјецима се у центрима пружа: помоћ у осигурању идентификационих докумената, приступ систему социјалне, здравствене заштите и образовања, један топли оброк дневно, одржавање личне хигијене (прање одјеће), развијање културних и хигијенских навика и сл. Рад са предшколском дјецом на припреми за укључивање у образовни процес, подршка у савладавању школског градива дјецима која су обухваћена редовним образовањем, инструктивна настава за ванредно полагање разреда основне школе као и разнолике креативне, културне и друштвене активности значајно доприносе превенцији, али и процесу интеграције и ресоцијализације дјецима жртава експлоатације, односно трговине људима.

Путем индивидуалног и групног терапеутског рада са дјецом, односно њиховим породицама долази се између осталог и до информација о насиљу и злостављању дјеце од вршњака, њихових родитеља или заједнице, насиља у породици, сексуалном и економском искоришћавању, занемаривању и злоупотреби дјеце, те облицима и начинима организованог просјачења. Теренски рад посебно обученог стручног мобилног тима (социјални радник, психолог и волонтери) омогућава рану идентификацију дјецима која су радно експлоатисана или су у ризику да то постану, снимање окружења из којег потиче, те благовремену реакцију и предузимање мјера и радњи у циљу адекватне интервенције у оквиру центра или у сарадњи са надлежним институцијама. О сваком кориснику води се посебна база података у којој су похрањени сви подаци о кориснику (услови и окружење у којима живе), узроцима и начинима експлоатације, подршци која је пружена у центру и од других субјеката, те прогресу који је постигнут. Подаци из ове базе имају изузетан значај у даљњем мултисекторском дјеловању надлежних институција у заштити ове дјеце (центра за социјални рад, тужилаштва, полиције, образовних и здравствених институција и сл.).

У дневном центру родитељи добијају одговарајућу материјалну помоћ у кризним ситуацијама (огрјев, одјећу/обућу, храну, лијекове, школски прибор и учбенике и сл.), а путем саветодавних разговора настоји се код истих промијенити свијест о важности образовања и здравствене заштите дјеце (вакцинација, здравствено осигурање), о одговорном родитељству, опасностима и ризицима скитње, просјачења, присилних бракова и других облика експлоатације дјеце.

Активностима у локалној заједници путем радионица у образовним установама, јавним трибинама и кампањама, центри раде на подизању јавне свијести о појавним облицима штетног дјечјег рада и креирању системских мјера за сузбијање експлоатације дјеце.

6. ПРАКТИЧНЕ ВЈЕЖБЕ

6.1. Опис практичних вјежби

Водитељ обуке укратко ће представити случај ради упознавања учесника и предложити да се приступи групном или индивидуалном рјешавању случаја, који може бити узет из Практикума или може да се представи било који случај који се десио у пракси, а односи се на предложени модул обуке.

Упознавање са случајевима радне експлоатације дјецe када је дјело квалификовано као: трговина људима, прекршај и/или друго кривично дјело (запуштање и злостављање малолетне особе).

6.2. Демонстрација обраде случаја радне експлоатације дјецe

ОСНОВНЕ КОМПОНЕНТЕ СЛУЧАЈА	ПОМОЋНЕ ИНСТРУКЦИЈЕ
а) Окружење из којег потиче жртва	Опис окружења жртве: многочлана породица у стању социјалне потребе, припадници ромске мањине, степен образовања родитеља – без основног образовања, сви скоро неписмени, дјеца не иду у школу, занемаривање и запуштање дјецe, насиље у кући: између брачних партнера, према дјеци, и међу дјецом, економско и радно искоришћавање
б) Начин врбовања, елементи у вези са локацијом – мјестом дешавања	Навести конкретно, нпр.: родитељ/отац користи присилу и немоћност дјецe, злоупотреба родитељског права, економско искоришћавање унутар породице
ц) Облик и дужина искоришћавања	Искоришћавање траје неколико година, практично од рођења дјецe
д) Начин идентификације (ко, када, како и гдје)	Идентификација од полиције - просјачење на јавном мјесту
е) Опис пружене помоћи – опис интервенције	- збрињавање дјецe у установи – доношење рјешења о упућивању у установу на смјештај - покретање поступка одузимања родитељског права због тежег облика насиља и занемаривања дјецe - утврђивање права на дјечји додатак, лијечење, укључивање у систем социјалне и дјечје заштите - упис у школу - покретање поступка за трајно збрињавање дјецe

ф)	Начин на који је случај ријешен	Тренутно случај није ријешен у потпуности, - двоје малољетне дјеце привремено стављено у старатељство и збринуто у установи...; поступак траје...
г)	Функционалне везе између укључених институција	У помоћ укључени: центар за социјални рад, локална полиција, образовна установа и установа за бригу о дјечи
х)	Лични подаци о жртви (пол, доб, држављанство и др.)	Двије малољетне Н.Н. мушког пола, држављани БиХ
и)	Остало: однос и сродство са починиоцем и др.	Синови починиоца

Табела садржи основне инструкције, потребно је на основу питања која слиједи додати још неке детаље о поступку помоћи на случају.

6.3. Помоћна питања за анализу асистенције

Користећи табеларни приказ обавити расправу о сљедећим питањима:

- 1) Које су интервентне/хитне потребе жртве?
- 2) Колико је жртва сигурна и гдје је осигуран смјештај?
- 3) Како и уз чију помоћ извршити њену психолошку и здравствену процјену?
- 4) Које институције и организације укључити у рјешавање случаја?
- 5) Како ријешити трајну интервенцију у случају и одредити дужину интервенције?
- 6) Како осигурати правну помоћ?
- 7) Укљученост осталих институција у реализацију програма рехабилитације.

6.4. Напомене за водитеља обуке

- 1) Обратити пажњу на предложену методологију анализирања случајева из праксе; ако постоје услови и интерес, могуће је извести симулацију поступка по подијељеним улогама.
- 2) Користити информације из представљених случајева/судска пракса.
- 3) Пажљиво користити информације које се односе на облик искоришћавања жртве у даљњем току случаја.
- 4) Размотрити све елементе употребе информација које се односе на начин идентификације жртве ради извлачења елемената за даљњи превентивни рад.
- 5) Анализирати пружену помоћ жртви те начин на који је случај ријешен; упоредити добре и лоше праксе.

7. ПРЕДМЕТИ ЗА ВЈЕЖБЕ

Напомена: примјери који слиједу су лекторисани текстови, те се у томе разликују од оригинала.

Идентификација случајева од центара за социјални рад:

Малодобна дјевојчица узраста од 13 година, потиче из петочлане породице са поремећеном структуром, поријеклом из мањег граничног града на сјеверу Босне, отац дјевојчице је напустио породицу те дјевојчицу никада није признао као своје дијете. Мајка дјевојчице је некатегоризована особа са посебним потребама и као таква ступа у ванбрачну заједницу са другим човјеком. Након ступања у ванбрачну заједницу комплетна породица мијења мјесто боравка и насељавају се на подручју другог града на сјевероистоку Босне. Пошто дјевојчица није била правно видљива, приликом уписивања дјевојчице у Матичну књигу рођених, човјек са којим је мајка ступила у ванбрачну заједницу дјевојчицу признаје као своје дијете. Дјевојчица као и њени млађи брат и сестра су од родитеља били изложени радној експлоатацији у сврху просјачења, те су се због тога родитељи и одлучили преселити у већи град. Није била обухваћена основним образовањем, које је напустила у другом разреду основне школе. Свакодневно је била присиљавана да у центру града и оближњим раскрсницама проси са тачно одређеним износом који мора дневно испросити. Често се дешавало да остане до касних ноћних сати јер се није смјела вратити кући без одређене зараде. Сваки пут су она и њени брат и сестра добијали батине због недовољног “пазара”.

Недуго након уписа у матичну књигу рођених очух (након што ју је признао, “отац” – у даљњем тексту “отац”) одлучује да дјевојчицу “уда” за комшијиног малодобног сина (16 година), под условом да му он исплати 8.000 евра. Родитељи “младожење” су наводно живјели у Италији, те ће након удаје дјевојчица са својим будућим мужем живјети у Италији. Отац дјевојчице са комшијом одлази у град из којег су се доселили како би код нотара регулисали пуномоћ, те путне исправе дао комшији да дјевојчицу може превести преко границе и одвести је до будућег младожење.

Приликом регулисања пуномоћи у нотарској служби службеник који је пружао наведене услуге примјетио је сумњиве радње двојице људи те случај пријавио полицијској управи, а он је прослијеђен и граничној полицији. Гранична полиција случај пријављује државном тужилаштву, које покреће истрагу против оца дјевојчице.

Након регулисања пуномоћи отац дјевојчице од комшије добија половину новца од укупне своте (наводно, укупна свота је требало да износи 8.000 евра), те дјевојчица и комшија остају у мјесту боравка како би се припремили за одлазак у Италију. Све вријеме док је дјевојчица боравила код комшије била је присиљавана на свакодневно просјачење. У веома кратком временском периоду долази до сукоба између оца и комшије јер комшија није исплатио сав договорени новац за дјевојчицу. Отац одлази у најближу полицијску станицу и пријављује комшију да му није исплатио сав договорени новац за дјевојчицу, те је испричао цијелу ситуацију. Полиција обавјештава Центар за социјални рад Бијељина, који проналази и изузима дјевојчицу те је враћа биолошкој породици, задржавајући дјевојчичине путне исправе. Капару коју је отац добио за дјевојчицу није вратио комшији приликом враћања дјевојчице.

Надлежни ЦСР, по наводима родитеља, цијелу породицу таксијем упућује у смјеру Тузле, те путне исправе дјевојчице дају таксиста и стриктно наређују да те исправе не даје родитељима у руке док не стигну у Тузлу.

Центар за социјални рад Тузла по допису који су добили од граничне полиције по хитном поступку излази на терен како би провјерио наводе из дописа у вези са случајем дјевојчице. На кућној адреси нису затекли породицу, те им остављају поруку да се хитно јаве у ЦСР. Након два дана они су дошли у ЦСР са дјевојчицом, кад је обављен разговор. Стручни тим ЦСР увиђа да случај садржи елементе трговине људима те да би дјевојчица могла постати жртва трговине људима. Поводом тога Стручни тим ЦСР доноси одлуку да дјевојчицу смјести у сигурну кућу на период од шест

мјесеци. По смјештају у сигурну кућу ЦСР подузима све потребне радње те доноси рјешење којим дјевојчици одређује посебног старатеља и уређује редовне контакте и посјете од ЦСР. За посебног старатеља постављен је запосленик ЦСР, који уједно и води комплетан случај.

Након смјештања дјевојчице у сигурну кућу у ЦСР долази отац младожење да тражи дјевојчицу назад јер за њу није добио поврат новца, што је центар пријавио СИПА-и. Данима је ЦСР чекао извјештај о подузетим радњама од државног тужилаштва, међутим тужилаштво није остварило директан контакт са њим иако су од ЦСР били упознати са активностима које су подузели. У међувремену и отац дјевојчице више пута долази у ЦСР и тражи дјевојчицу назад, и то увијек у пратњи споменутог оца младожење, који би чекао испред ЦСР.

Од државног тужилаштва упућен је допис директно оцу малодобне дјевојчице, у којем се наводи да се против њега неће водити кривични поступак и да случај нема елемената трговине људима, те да случај своде на “занемаривање дјетета”. За то вријеме ЦСР није добио никакву повратну информацију од надлежног тужилаштва. Отац дјевојчице долази у ЦСР са дописом од државног тужилаштва да тражи своје дијете назад. Посебни старатељ тек тада добија информацију о одлукама тужилаштва. Након извјесног времена дјевојчица је враћена у породицу и родитељи захтијевају путне исправе назад како би са дјевојчицом наводно отишли у Мостар, да раде преко љета. Пошто водитељу случаја још није истекао мандат посебног старатеља, он одлучује да родитељима не врати путне исправе. ЦСР није имао никаквих елемената на основу којих би могао даље задржати дијете или путне исправе. Послије истека мандата водитељ случаја је приморан вратити путне исправе родитељима уз редован мониторинг породице све док се они нису одселили у Мостар, гдје им се губи сваки траг.

По неслужбеним изворима, ова породица се преселила у Њемачку, гдје су дјевојчицу удали, након враћања у БиХ дјевојчица је поново преудата и поново враћена да живи са родитељима. Тренутна локација становања је непозната.

СЛУЧАЈ 2: МАЛОЉЕТНА СТРАНА ЖРТВА

Рођена сам у Шапцу, Република Србија. Имам 12 година. Мајка ми је умрла прије четири године, а отац се прије двије године поново оженио. Маћеха ме не подноси. Даје ми да једем кухано камење када тата није код куће, а онда ме тужи да нећу да једем оно што она скуха. Тата ради по цијели дан и није знао шта ми маћеха ради. Ипак, била сам сретна јер сам ишла у школу, а јела сам нормално када је тата био код куће. Могла сам јести и код своје браће у њиховим кућама.

Имам четири брата и двије сестре. Ја сам најмлађе дијете у породици. Сви ми живјели смо у истом дворишту, али су браћа имала своје куће. Сви су ожењени и имају своју дјецу. Сестре су се удале и отишле од куће. Једна од сестара Ј. удала се када је имала 14 година и отишла у ____ да живи са својим мужем. Вјенчали су се прошле године.

Прије више од годину дана, не знам тачно рећи када, моја сестра Јованка је дошла код мене у школу, узела ме за руку и рекла да идем са њом у ____ јер јој је потребна помоћ. Ја нисам жељела ићи, али ме је она натјерала. Имала је мој пасош. Из аутомобила којим смо прелазили мост на Дрини видјела сам натпис “Павловића мост”. Прошли смо поред полиције на обје стране моста, али нас нико није зауставио, само су нам махнули да прођемо. Пасош ми је убрзо истекао.

Када смо стигли у Бањалуку, сестра ме је упознала са својим мужем и рекла ми је да ћу сваки дан морати да просим, а да ћу новац давати њој и њеном мужу Џасмину. Плакала сам јер сам хтјела да идем у школу, али ми је она рекла да немам времена за школу јер морам зарадити новац и за себе и за њу. Тако сам почела ходати градом од кафане до кафане и тражити новац од људи. Суботом по дану сам стајала испред музеја у којем су се људи вјенчавали. Тамо бих зарадила много новца. Некада сам успијевала зарадити и по 200 КМ дневно. Ноћу сам стајала испред ноћних клубова и до пет ујутро “радила”. Понекад сам, кријући од сестре, од тог новца купила себи пизу, сок или

сладолед. Све што бих зарадила морала сам дати сестри или њеном мужу.

Прије неког времена, не знам тачно када, али је то било давно, упознала сам још шесторо дјеце који су се бавили истим послом. Сви су били браћа и сестре. Почела сам радити са њима у групи. Њих је и раније хапсила полиција, али би их увијек вратили родитељима. Мене још нису ухватили.

Четири дана прије мог тринаестог рођендана са друговима сам “радила” испред једног ноћног бара у Бањалуци. Било је хладно и падала је киша. Сви смо били мокри. Зарадили смо око 250 КМ то вече. Око четири сата ујутро поред нас је стао бијели комби на којем је писало ПОЛИЦИЈА. Нисмо се плашили полиције јер су и раније пролазили поред нас, али нас нису дирани. Из комбија су изашли мушкарац и жена, отворили задња врата и рекли нам да уђемо. Било нам је хладно, а они су рекли да ће нас одвести на топло и да ће нас нахранити.

Када смо изашли из комбија, стајали смо пред великом црвеном зградом на којој је писало Дјечји дом. Унутра нас је дочекао млади момак и рекао да је он васпитач у прихватној станици. Одвели су нас у собе, рекли нам да се окупамо и дали нам нову и суху одјећу.

СЛУЧАЈ 3: ПРЕСУДА ОСНОВНОГ СУДА У БАЊАЛУЦИ

ОСНОВНИ СУД У БАЊАЛУЦИ

Број: 71 0 К 0..... К

Бањалука, године

У ИМЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Основни суд у Бањалуци по судији уз учешће као записничара, рјешавајући у кривичном предмету према оптуженим Ф. Џ. и Р. због кривичног дјела из члана 207, став 2 у вези са ставом I КЗРС-а, након одржаног главног, усменог и јавног претреса у присуству Окружног тужиоца Бањалука Б. М., браниоца оптужених Д. Д. и оптужених лично донио је и објавио сљедећу

ПРЕСУДУ

Оптужени

1. Ф. Џ., син Т. и мајке Х., рођене С., рођен године у М., гдје је и настањен, насеље С..... бб, Ром, држављанин РСБиХ, неписмен, НК радник, незапослен, издржава се од повремених физичких послова, нежењен, отац четворо дјеце, од тога троје малолетне, без имовине, војску служио у Б. Л. године, води се у ВЕ МО М, неосуђиван,

2. Ф. Р., син Ф. и мајке Х. С., рођен године у, гдје је и настањен, насеље С..... бб, Ром, држављанин РСБиХ, неписмен, по занимању НК радник, незапослен, издржава се од повремених физичких послова, ожењен, отац седморо дјеце, од тога петоро малолетних, без имовине, војску није служио, води се у ВЕ МО М....., неосуђиван.

К р и в и с у

Што су,

У временском периоду 19. 11. до 23. 11. 2005. године у Бањалуци на раскрсници Улица Краља Петра I Карађорђевића и Булевар Цара Душана, Ф. Џ. доводио своје малољетне синове Ф. и К., а Ф. Р. доводио свог малољетног сина Џ., па су дјеца, немајући друге могућности с обзиром на околности да су са њима живјели у кући у Ул. О. и они су “бринули о њима”, остајала на раскрсници и просила новац од пролазника, који су им на крају дана доносили и предавали.

Дакле, као родитељи, принудили малољетна лица на просјачење.

Чиме су починили кривично дјело запуштање и злостављање малољетног лица из члана 207, став 2 у вези са ставом I КЗРС-а, па им суд на основу истог законског прописа и уз примјену одредби члана 46 и 47 КЗРС-а и з р и ч е

У С Л О В Н У О С У Д У

којом се утврђује казна затвора у трајању од по 6 (шест) мјесеци и истовремено одређује да се иста неће извршити ако оптужени у року од I (једне) године и 6 (шест) мјесеци не почине друго кривично дјело.

На основу члана 99, став 4 ЗКП-а оптужени су ослобођени од плаћања трошкова кривичног поступка, па исти падају на терет буџетских средстава.

О б р а з л о ж е њ е

Окружно тужилаштво у Бањалуци оптужницом бр. Кт-1087/05 од 23. 11. 2005. године оптужило је Ф. Џ. и Ф. Р. због кривичног дјела запуштање и злостављање малољетног лица из члана 207, став 2 у вези са ставом I КЗРС-а почињеног на начин поближе описан у изреци ове пресуде.

На главном претресу одржаном дана 29. 05. 2009. године оптужени су изјавили да признају извршење кривичних дјела која им се стављају на терет. Како су оптужени признали извршење кривичног дјела, суд је извршио увид у доказе које је суду представило тужилаштво и то: записник о испитивању оптужених, записник о саслушању свједока м.д.б. К., Џ. и Ф. Ф. састављене код ЦЈБ Бањалука од 23. 11. 2005. године, записнике о саслушању свједока О. К. и С. Л. код Окружног тужилаштва Бањалука од 23. 11. 2005. године, те службене забиљешке ЦЈБ Бањалука од 23. 11. 2005. године и потврде о лишењу слободе осумњичених од 23. 11. 2005. године.

Суд је цијенећи све доказе како појединачно, тако и у међусобној повезаности утврдио да је признање оптужених дато на потпун начин и у складу са изведеним доказима на главном претресу, па је на основу утврђеног чињеничног стања утврђено да су се у радњама оптужених стекла сва обиљежја кривичног дјела запуштање и злостављање малољетног лица из члана 207, став 2 у вези са ставом I КЗРС-а, па их је суд и огласио кривим за предметно кривично дјело.

Приликом одлучивања о врсти и висини кривичне санкције суд је цијенио све околности предвиђене одредбом члана 37 КЗРС-а. Од олакшавајућих околности на страни оптужених суд је нашао признање оптужених, лоше имовно и здравствено стање, незапосленост, неосуђиваност те протек времена од извршења кривичног дјела. Отежавајуће околности на страни оптужених суд није нашао. Суд је примјеном одредби члана 46 и 47 КЗРС-а оптуженима изрекао условну осуду тако што им је утврдио казну затвора у трајању од по шест мјесеци, а чије је извршење одгођено на рок провјеравања од једне године и шест мјесеци. Суд сматра да ће се и са оваквом врстом и висином кривичне санкције у цијелости постићи сврха кажњавања предвиђена одредбом члана 28 КЗРС-а.

У погледу кривице суд је утврдио да су оптужени поступали са евентуалним умишљајем јер су били свјесни да усљед њиховог чињења може да наступи забрањена посљедица, али су пристали на њено наступање.

На основу члана 99, став 4 ЗКП, оптужени су ослобођени од плаћања трошкова кривичног поступка, па исти падају на терет буџетских средстава, јер би њиховим обавезивањем била угрожена њихова и егзистенција чланова њихове породице.

ЗАПИСНИЧАР,

СУДИЈА

ПРАВНА ПОУКА:

Против ове пресуде дозвољена је жалба Окружном суду у Бањалуци путем овог суда у року од 15 дана од дана пријема исте.

СЛУЧАЈ 4 и 5: ПРЕСУДЕ ОСНОВНОГ СУДА ТУЗЛА

Босна и Херцеговина
правоснажна

Пресуда

Федерација Босне и Херцеговине, Тузлански кантон

дана

ОПШТИНСКИ СУД У ТУЗЛИ

Број:

Тузла, године

Општински суд у Тузли, по судији, са записничаром, у кривичном предмету оптужене, због кривичног дјела запуштање или злостављање дјетета или малолетника – из члана 219, став 2 у вези са ставом л. КЗФБиХ, одлучујући по оптужници Кантоналног тужилаштва у Тузли, Кт. број од године, потврђена године, у наставку расправе, са рочишта о разматрању изјаве о признању кривње, за изрицање кривичноправне санкције на основу признања кривње одржаном године, донио је и у присуству замјеника главног тужиоца Кантоналног тужилаштва у Тузли и оптужене истог дана јавно објавио,

ПРЕСУДУ

Оптужена, кћи и, рођена године у П..., општина, настањена у Тузли, улица број, Бошњакиња, држављанин БиХ, ЈМБГ, домаћица, удата, мајка двоје малодобне дјете, кројачица, лошег имовног стања, не води се кривични поступак за неко друго кривично дјело, до сада неосуђивана, налази се на слободи.

Крива је

Што је у временском периоду од 27 септембра до 13. октобра 2010. године у Тузли, на раскрсници улица М. Х. Ускуфија и насеља Слатина и на раскрсници улица Универзитетска и Босне Сребрене, општина Тузла, свакодневно ради користољубља присиљавала своју дјецу, рођену

..... године и рођеног године да врше просјачење на тај начин што прилазе возилима и од учесника у саобраћају траже новац, док она сједи у оближњим парковима надзирајући дјецу и потичући их на просјачење, а да је при том знала да је такво њихово понашање штетно за њихов развој, дакле, као родитељ присилила дијете на просјачење, чиме је починила кривично дјело запуштање или злостављање дјетета или малољетника, из члана 219, став 2 у вези са ставом 1 КЗФБиХ, па јој суд за то кривично дјело, примјеном одредаба чл. 49, ст. 1, 60, ст. 2 и 62 ст. 1, 2 и 3 КЗФБиХ, изриче

УСЛОВНУ ОСУДУ

с тим што се оптуженој за учињено кривично дјело утврђује казна затвора у трајању од 5 (пет) мјесеци и одређује да се та казна неће извршити ако оптужена за вријеме од 2 (двije) године по правоснажности пресуде не учини ново кривично дјело.

Оптужена се ослобађа од дужности да надокнади трошкове кривичног поступка.

Образложење

Кантонално тужилаштво у Тузли, оптужницом Кт. број од године, која је потврђена дана године, оптужило је због кривичног дјела запуштање или злостављање дјетета или малољетника из члана 219, став 2 у вези са ставом 1 КЗФБиХ.

У наставку расправе са рочишта о разматрању изјаве о признању кривње за изрицање кривичноправне санкције на основу признања кривње суд је остварио увид у доказе који потврђују наводе оптужнице, као и доказе потребне за изрицање кривичноправне санкције и то: записник о испитивању осумњичене од године, записник о саслушању свједока од године, записник о саслушању свједока од године, записник о саслушању свједока од године, записник о саслушању свједока од године, записник о саслушању свједока од године, извод из матичне књиге рођених за од 1. 10. 2010. године, извод из матичне књиге рођених за од 1. 10. 2010. године, социјалну анамнезу ЈУ Центар за социјални рад Тузла од године, допис ЈУОШ Тузла од године, извод из КЕ за осумњичену од године, записник о изјашњењу оптуженог о кривњи од године, па је након оцјене изведених доказа, појединачно и у међусобној вези, утврдио чињенично стање као у изреци ове пресуде.

Оптужена је, према записнику о испитивању осумњичене, записнику са рочишта о изјашњењу о кривњи и записнику са рочишта о разматрању изјаве о признању кривње, признала да је критичне прилике починила кривично дјело које јој је оптужбом стављено на терет, на начин из изреке ове пресуде. На рочишту за изрицање кривичноправне санкције изразила је осјећај кривице и кајања због учињеног кривичног дјела и обећала да ће се убудуће клонити оваквог и сличног понашања.

Након што је остварио увид у доказе који потврђују наводе оптужнице, као и доказе потребне за изрицање кривичноправне санкције, и пошто је прихватио одбрану оптужене, јер је иста провјерена

и потврђена доказима у које је остварен увид на рочишту, суд је нашао да је оптужена критичне прилике учинила кривично дјело које јој се оптужницом стављено на терет, из сљедећих разлога:

да је оптужена починила кривично дјело које јој је оптужбом стављено на терет произлази не само из њеног признања већ и из казивања свједока оптужбе, који су у свему потврдили наводе оптужбе из изреке ове пресуде, а тиме и одбрану оптужене, да су у критичном временском периоду, као овлаштена службена лица, 27. 09. 2010. године, и 13. 10. 2010. године и и 05. 10. 2010. године, на мјесту догађаја затицали дјецу оптужене и, када су вршили просјачење на тај начин што су прилазили возилима и од учесника у саобраћају тражили новац, док је за то вријеме оптужена из оближњих паркова надзирала дјецу и потицала их на просјачење; извода из матичне књиге рођених за и из којих произлази да је рођена године, а рођена године; социјалне анамнезе ЈУ Центар за социјални рад Тузла, према којој је материјално стање породице оптужене изузетно тешко, без редовних прихода и несређених односа у породици због честих вербалних, па и физичких сукоба, који станују у једној соби опремљеној оскудним покућством са лошим условима без воде и струје, која је искључена због нередовног плаћања, а према изјави оптужене, њена дјеца нередовно похађају школу због лоших материјалних и стамбених услова, док се њен ванбрачни супруг налази на издржавању затворске казне у Зеници, са тим да је Центар у више наврата оптуженој пружао материјалну подршку у виду једнократне новчане помоћи, а дате су јој упуте у смислу остваривања и других права путем Центра, што иста није испоштовала, и дописа ЈУОШ Тузла, из којег произлази да је....., ученица другог разреда и да редовно похађа наставу, те да спрам својих могућности успјешно усваја до сада обрађено градиво, док је, ученик првог разреда и да редовно похађа наставу, а наставне садржаје усваја дјелимично (споро), те да ова дјеца долазе у школу у прљавој одјећи и у хладним данима у папучама на ногама и без чарапа.

На основу извода из казнене евиденције ПС Сребреница од 23. 11. 2010. године, утврђено је да оптужена до сада није осуђивана.

Из овако утврђених чињеница на основу наведених доказа, чија вјеродостојност ничим и ни од кога није доведена у сумњу, суд је извео закључак да кривично дјело и његов извршилац нису спорни.

Оптужена је признала извођење кривичног дјела које јој је оптужбом стављено на терет. Њена одбрана је провјерена, потврђена и поткријељена доказима изведеним у наставку расправе, са рочишта о разматрању изјаве о признању кривње за изрицање кривичноправне санкције на основу признања.

Код оваквог стања ствари може се закључити да су се у радњама оптужене стекла законска обиљежја кривичног дјела запуштање или злостављање дјетета или малољетника из члана 219, став 2 у вези са ставом 1 КЗФБиХ, јер је оптужена у критичном временском периоду, на начин из изреке ове пресуде, у Тузли, на раскрсници улица М. Х. Ускуфија и насеља Слатина и на раскрсници улица Универзитетска и Босне Сребрне, општина Тузла, свакодневно ради користољубља присиљавала своју дјецу, рођену године и, рођеног године да врше просјачење тако што прилазе возилима и од учесника у саобраћају траже новац, док она сједи у оближњим парковима надзирајући дјецу и потичући их на просјачење, а да је при том знала да је такво њихово понашање штетно за њихов развој.

На основу напријед изложеног, суд је утврдио чињенично стање као у изреци ове пресуде.

Дакле, оптужена била је свјесна свога дјела, када је у критичном временском

периоду, на начин из изреке ове пресуде, у Тузли, на раскрсници улица М. Х. Ускуфија и насеља Слатина и на раскрсници улица Универзитетска и Босне Сребрене, општина Тузла, свакодневно, ради користољубља присиљавала своју дјecu рођену године и, рођеног године да врше просјачење, на тај начин што прилазе возилима и од учесника у саобраћају траже новац, док она сједи у оближњим парковима надзирајући дјecu и потичући их на просјачење, а да је при том знала да је такво њихово понашање штетно за њихов развој и хтјела његово извршење.

Оцјењујући правно утврђено чињенично стање, суд је нашао да су у њему садржана сва битна, објективна и субјективна обиљежја кривичног дјела – Запуштање или зостављање дјетета или малољетника – из члана 219, став 2 у вези са ставом I КЗФБиХ, јер је оптужена у критичном временском периоду као родитељ присилила дијете на просјачење.

Како не постоје околности које би искључивале кривичну одговорност оптужене, то ју је суд за то кривично дјело и прогласио кривом.

Приликом избора врсте кривичне санкције коју треба да изрекне оптуженој за учињено кривично дјело, суд је нашао да се у конкретном случају са основом може очекивати да ће само упозорење уз пријетњу казне, тј. условна осуда довољно утицати на оптужену да више не врши кривична дјела. За изрицање те врсте кривичне санкције стекле су се законске претпоставке из чл. 62 КЗФБиХ.

Суд је оптуженој узео за олакшавајуће околности њено искрено признање да је породична жена, веома лоших и несређених породичних прилика, са лошим имовним стањем; коректно се држала и владала за вријеме изрицања кривичноправне санкције, изразила је осјећај кривице и кајања и обећала је да ће се убудуће клонити оваквог и сличног понашања, док отежавајуће околности на страни оптужене суд није нашао.

С обзиром на степен кривичне одговорности оптужене, тежину учињеног кривичног дјела и наведене олакшавајуће околности, суд је оптуженој, при изрицању условне осуде, утврдио казну затвора у трајању од 5 (пет) мјесеци, као казну којом се пријети, и истовремено одредио да се та казна неће извршити ако оптужена у року од 2 (двје) године по правоснажности пресуде не учини ново кривично дјело – чл. 62, ст. I КЗФБиХ.

Одлука о трошковима кривичног поступка заснована је на одредби члана 202, ст. 4 ЗКП-а ФБиХ, пошто се у конкретном случају ради о оптуженој слабог имовног стања, па би њиховим плаћањем било доведено у питање њено издржавање, као и особа која је дужна издржавати.

Из свих напријед изнесених разлога пресуђено је као у изреци ове пресуде.

ЗАПИСНИЧАР
СУДИЈА

ПОУКА О ПРАВНОМ ЛИЈЕКУ:

Против ове пресуде овлаштена лица могу изјавити жалбу Кантоналном суду у Тузли, преко овог суда, у року од 15 дана од дана пријема преписа пресуде.

ОПШТИНСКИ СУД У ТУЗЛИ

Број:

Тузла, године

Општински суд у Тузли, по судији, појединцу са записничаром
....., у кривичном предмету оптуженог због кривичног дјела Запуштање или
злостављање дјетета или малољетника – из члана 219, став 2 у вези са ставом л. КЗФБиХ, одлучујући
по оптужници Кантоналног тужилаштва у Тузли, Кт. број од године, потврђена
..... године, на рочишту за издавање казног налога од године, донио је и у присуству тужиоца
Кантоналног тужилаштва у Тузли и оптуженог истог дана јавно објавио

ПРЕСУДУ

Оптужени _____, син..... и мајке....., рођен..... године у, гдје
је и настањен у, Ром, држављанин БиХ, ЈМБГ....., НК радник, ожењен, отац једанаесторо
малодобне дјеце, завршио четири разреда ОШ, војску није одслужио, не води се у војној евиденцији,
лошег имовног стања, не води се кривични поступак за неко друго кривично дјело, до сада осуђиван
пресудом Основног суда Модрича, број..... од године због кривичног дјела из члана 155,
став 1 КЗРС-а, шест мјесеци затвора, условно једна година, осуда брисана године, налази се на
слободи.

КРИВ ЈЕ

Што је у временском периоду од почетка септембра па до краја децембра године, тачно
неутврђеног датума, користећи своје п/м/в марке "BMW", рег. ознаке, своју малодобну дјецу,
ученике ОШ..... у, рођену године,, рођеног године и,
рођенугодине, а ради просјачења одвозио непосредно пред тржне центре Interex и Бинго
у Сићком Броду, општина Тузла, који су од посјетилаца и купаца тражили новац, да би потом у
послијеподневним сатима возилом долазио по њих те прикупљени новац од просјачења задржавао
за себе, па су због тога његова малодобна дјеца изостајала са наставе у ОШ, дакле као
родитељ присиљавао своју дјецу на просјачење, чиме је починио кривично дјело запуштање или
злостављање дјетета или малољетника из члана 219, став 2 у вези са ставом 1 КЗ Федерације БиХ.

Па му суд на основу члана 353, став 2 ЗКПФБиХ издаје,

КАЗНЕНИ НАЛОГ

тако што се оптуженом за то кривично дјело, примјеном одредаба чл. 49, ст. 1 и 2, чл. 60, ст. 2 и чл.
62, ст. 1, 2 и 3 КЗФБиХ, и з р и ч е

УСЛОВНА ОСУДА

с тим што се оптуженом за учињено кривично дјело утврђује казна у трајању од 3 (три) мјесеца
и одређује да се та казна неће извршити ако оптужени за вријеме од 1 (једне) године по
правоснажности пресуде не учини ново кривично дјело.

Оптужени се ослобађа од дужности да надокнади трошкове кривичног поступка.

Образложење

Кантонално тужилаштво у Тузли, оптужницом Кт. бр..... од године, која је потврђена.....године, оптужило је због кривичног дјела запуштање или зостављање дјетета или малољетника из члана 219, став 2 у вези са ставом 1 КЗФБиХ, те затражило издавање казненог налога у смислу чл 350 ЗКПФБиХ, тако што ће се оптуженом изрећи условна осуда са утврђеном казном затвора у трајању од 3 (три) мјесеца која се неће извршити ако оптужени за вријеме од 1 (једне) године по правоснажности пресуде не учини ново кривично дјело.

Пошто је суд прихватио захтјев тужиоца за издавање казненог налога, јер је исти примјерен одредбама чл. 350, ст. 1 и 2 ЗКПФБиХ, то је на основу тога на рочишту за издавање казненог налога саслушао оптуженог и остварио увид у доказе, на основу којих је утврђена кривица оптуженог и то: записник о испитивању осумњиченог од године, записник о саслушању свједока од године, записник о саслушању свједока године, социјална анамнеза ЈУ Центар за социјални рад Тузла од године, подаци о изостанцима постигнутим резултатима дјецe и издатих од ОШ од године, извод из МКВ општине Тузла на име, извод из КЕ за осумњиченог издат од ПУ Тузла од године, па је након оцјене изведених доказа, појединачно и у међусобној вези, утврдио чињенично стање као у изреци ове пресуде.

На рочишту за издавање казненог налога, оптужени се потврдно изјаснио у смислу чл. 352, став 3 Под тачкама а, б, ц, д и ЗКПФБиХ, да му је било омогућено право да га заступа бранилац, да је разумио оптужницу и захтјев тужиоца за изрицање кривичноправне санкције, да је упознат са доказима које је прикупио тужилац и да исте прихвата, да је крив за кривично дјело које му је оптужбом стављено на терет и да прихвата предложену кривичноправну санкцију и изразио жељу да му се иста изрекне.

Даље је истакао да се осјећа кривим због кривичног дјела које му је оптужбом стављено на терет и да се због тога каје и обећао да ће се убудуће клонити оваквог и сличног понашања.

Након што се оптужени изјаснио да је крив за предметно кривично дјело које му је оптужбом стављено на терет и да прихвата кривичноправну санкцију предложену у оптужници за издавање казненог налога, суд је остваривши увид у горе споменуте доказе утврдио кривицу оптуженог за споменуто кривично дјело, пошто је његова одбрана провјерена, потврђена и поткријељена доказима у које је суд остварио увид на рочишту за издавање казненог налога.

Да је оптужени учинио предметно кривично дјело које му је оптужбом стављено на терет, произлази не само из његовог признања већ и из казивања свједока оптужбе који је потврдио чињеничне наводе оптужбе из изреке ове пресуде, да је 2009. године обављајући послове контроле саобраћаја на магистралном путу М-18 Тузла – Сарајево у мјесту Сићки Брод, општина Тузла, на правцу према Хусину контролисао оптуженог у саобраћају, а том је приликом оптужени превозио своју дјецу, признавши да је дјецу претходно довозио до петље како би просила и да је више пута видео малодобну дјецу како просјаче испред ТЦ Interex, Шићки брод, казивања свједока који је потврдио чињеничне наводе оптужбе из изреке ове пресуде, да дјеца оптуженог и похађају основну школу у Кисељаку, а водила их је учитељица која су у првом полугодишту 2008/09 школске године похађали разред, када су почели изостајати са наставе тако да је направила укупно 88 оправданих изостанака, док је направио 68 такође оправданих изостанака, да би у другом полугодишту исте школске године направила укупно 216 оправданих изостанака, а 244 изостанка, који су дјелимично овладали знањем и вјештинама, због чега су у два наврата безуспјешно обављани разговори са оптуженим, а познато му је да су дјеца изостајала са наставе због скитње и просјачења, које је више пута видео испред ТЦ

Интерех на Шићком броду и испред ТЦ Бинго на Слатини у Тузли, казивања свједокиње која је потврдила чињенице, да је ученица, кћи оптуженог, године из основне школе, општина Вукосавље РС-а прешла у разред основне школе у Кисељаку, из чије ђачке књижице произлази да се ради о испитпросјечном ученику, која је током другог полугодишта у четвртог разреду нередовно похађала наставу тако да је направила укупно 375 изостанака, од чега десет оправданих, па је због тога безуспјешно покушала да оствари контакт са оптуженим, који је једне прилике у школи направио и инцидент, а његова кћерка чак није дошла да подигне књижицу по завршетку четвртог разреда основне школе, а колико јој је познато, испред ТЦ Interex проси, мада је није лично видјела, података о изостанцима и постигнутим резултатима ученика, из којих произлази да је и у трећем разреду у другом полугодишту дјелимично овладао знањем и вјештинама и да је изостала седам пута са наставе, од чега три неоправдано, док је у четвртог разреду у првом полугодишту општег успјеха довољан, а са наставе је изостала 192 пута, од чега неоправдана три изостанка, да би током другог полугодишта изостала 88 пута, а у другом полугодишту истог разреда изостала оправдано 216 пута те да је дјелимично овладао знањем, док је у другом полугодишту другог разреда овладао знањем и вјештинама са оцјеном 4, да би у првом полугодишту трећег разреда оправдано изостао са наставе 68 пута, а у другом полугодишту оправдано изостао 244 пута те дјелимично овладао знањем и вјештинама. Из података социјалне анамнезе види се да нема редовних прихода, издржава се од новчаних средстава које осигурава сакупљањем и продајом старог жељеза и отпадног материјала и да повремено са дјецом прибавља средства просјачењем, тако да породица живи у изузетно тешким условима, јер нико од чланова домаћинства нема регулисану здравствену заштиту, не посједују потребну документацију за остваривање неких од права путем центра за социјални рад осим родног листа за оптуженог, према којем је рођен године у Кисељаку, а из извода МКВ произлази да је оптужени закључио брак са

На основу извода из казнене евиденције ПУ Тузла од године, утврђено је да је оптужени до сада осуђиван на начин из изреке ове пресуде.

Код оваквог стања ствари може се закључити да су се у радњама оптуженог стекла законска обиљежја кривичног дјела запуштање или злостављање дјетета или малољетника из члана 219, став 2 у вези са ставом I КЗФБиХ, јер је оптужени критичне прилике, на начин из изреке ове пресуде, користећи своје п/м/в марке "BVV", рег. ознаке, своју малодобну дјецу, ученике ОШ у Кисељаку, рођену године,, рођеног године и, рођену године, а ради просјачења одвозио непосредно пред тржне центре Интерех и Бинго у Шићком Броду, општина Тузла, који су од посјетилаца и купаца тражили новац, да би потом у послеподневним сатима возилом долазио по њих те прикупљени новац од просјачења задржавао за себе, па су због тога његова малодобна дјеца изостајала са наставе у ОШ.

На основу напријед изложеног, суд је утврдио чињенично стање као у изреци ове пресуде.

Дакле, оптужени био је свјестан свога дјела, када је критичне прилике, на начин из изреке ове пресуде, користећи своје п/м/в марке "BVV", рег. ознаке своју малодобну дјецу, ученике ОШ у Кисељаку, рођену године,, рођеног године и, рођену године, а ради просјачења одвозио непосредно пред тржне центре Интерех и Бинго у Шићком Броду, општина Тузла, који су од посјетилаца и купаца тражили новац, да би потом у послеподневним сатима возилом долазио по њих те прикупљени новац од просјачења задржавао за себе, па су због тога његова малодобна дјеца изостајала са наставе у ОШ и хтио његово извршење.

Оцјењујући правно утврђено чињенично стање, суд је нашао да су у њему садржана сва битна, објективна и субјективна обиљежја кривичног дјела Запуштање или злостављање дјетета или

малољетника из члана 219, став 2 у вези са ставом 1 КЗФБиХ, јер је оптужени критичне прилике, као родитељ присиљавао своју дјецу на просјачење.

Како не постоје околности које би искључивале кривичну одговорност оптуженог, то га је суд за то кривично дјело и прогласио кривим.

Суд је оптуженом издао казни налог на условну осуду, у складу са потврђеном оптужницом, сходно чл. 353, ст. 2 ЗКПФБиХ, како је то затражио тужилац, у смислу чл. 350 ЗКПФБиХ, оцијенивши да је та кривичноправна санкција примјерена одредбама чл. 49, ст. 1 и 2, 60, ст. 2 и 62, ст. 1, 2 и 3 КЗФБиХ и очекујући да ће се на тај начин довољно утицати на оптуженог да више не врши кривична дјела.

Одлука о трошковима кривичног поступка заснована је на одредби чл. 202, Ст. 4 ЗКПФБиХ, пошто се у конкретном случају ради о оптуженом слабог имовног стања па би њиховим плаћањем било доведено у питање његово издржавање као и особа које је он дужан издржавати.

Из свих напријед изнесених разлога пресуђено је као у изреци ове пресуде.

СУДИЈА

ПОУКА О ПРАВНОМ ЛИЈЕКУ

Против ове пресуде овлаштена лица могу да изјаве жалбу Кантоналном суду у Тузли, преко овог суда, у року од 8 дана од дана пријема преписа пресуде.

ПРЕКРШАЈ

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

ФЕДЕРАЦИЈА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

КАНТОН САРАЈЕВО

КАНТОНАЛНИ СУД У САРАЈЕВУ

Број: 65 о В 165708 I I Гж

Сарајево, 21. 04. 2011. године

Кантонални суд у Сарајеву, у вијећу састављеном од предсједника вијећа судије _____ и судија _____ и _____, као чланова вијећа, у ванпарничном предмету предлагаоца ЈУ Центар за социјални рад Сарајево, Служба социјалне заштите Општине Ново Сарајево, против противника предлагаоца М. Х. из Сарајева, Ул. _____ и Ј. Р. из Сарајева, Ул. _____ ради одузимања родитељског старања над млдб. дјецом М. К., М. И., М. С, све заступане по посебном старатељу КЕ, запосленика Службе социјалне заштите Општине Нови Град Сарајево, одлучујући о жалби противника предлагаоца на рјешење Општинског суда у Сарајеву, број 65 о В 165708 I о В од 24. 02. 2011. године на сједници вијећа одржаној 21. 04. 2011. донио је сљедеће

Р Ј Е Ш Е Њ Е

Жалба се одбија и првостепено рјешење потврђује.

О б р а з л о ж е њ е

Првостепеним рјешењем ставом 1 противнику предлагаоца: М. Х., син _____, рођен _____ у _____, стално настањен у _____, Ул. _____, број _____ ЈМБГ _____ као родитељу оцу дјецe млдб. М. К., кћи _____, рођена _____ године у _____, М. И., кћи _____, рођена у _____ И млдб. М. С., кћи _____, рођена _____, у _____ ОДУЗИМА СЕ РОДИТЕЉСКО СТАРАЊЕ над млдб. дјецом М.К., кћи _____ М.И. _____ И млдб. М. С., кћи _____, тренутно смјештена у Дому за дјецу без родитељског старања Сарајево.

Ставом 2 противници предлагаоца: Ј. Р., кћи _____, рођена _____ у _____, стално настањена у _____, Ул. _____

ЈМБГ _____ као родитељу – мајци дјецe млдб. М. К., кћи _____ рођена _____, у _____, М. И., кћи _____, рођена _____ у _____, И млдб. М. С., кћи _____, рођена _____ у _____, ОДУЗИМА СЕ РОДИТЕЉСКО СТАРАЊЕ над млдб. дјецом – млдб. М. К., кћи _____, М. И., кћи _____ И млдб. М. С., кћи _____, тренутно смјештена у Дому за дјецу без родитељског старања Сарајево.

У жалби коју су противници предлагаоца изјавили истиче се да су нетачни жалбени наводи, да су злоупотребили родитељска права грубим занемаривањем својих дужности, напуштањем дјетета, насртањем над дјецом, вршењем насиља над њима, јер су они велика породица са 20 чланова, гдје отац ради на пијаци, а мајка има приходе од 190 КМ те је насљедница два дулума земље која се налази на подручју Зеничко-Добојског кантона. Даље наводе да су корисници јавне кухиње, а није кривица родитеља што немају адекватне услове за живот дјецe иако улажу напоре у том правцу. Сматрају неистинитом тврдњу да је Ј. П. довела у опасност живот једног дјетета јер је оно пало, а није бачено на патос. Због cjелокупног поступка и поступања судије која га је водила Ј. П., која је била у другом стању, је 03. 03. 2011. године изгубила плод дјетета. Предлажу да се жалба уважи, првостепена пресуда укине, односно да се врати родитељско старање јер је због оваквих мјера стање здравља мајке нарушено на психичкој бази.

Након што је испитао побијано рјешење у границама предвиђеним чланом 221, а у вези са чланом 236 Закона о парничном поступку Федерације Босне и Херцеговине (“Службене новине Федерације Босне и Херцеговине”, број 53/03, 73/05, и 19/06) – у даљњем тексту ЗПП, овај суд је донио одлуку као у изреци да:

Жалба није основана, а из следећих разлога:

првостепени суд је утврдио да су млдб. дјеца противника предлагаоца, и то М. И., М. К., и М.С. одлуком надлежног органа старатељства смјештена у Дом за дјецу без родитељског старања Бјелаве, с обзиром на то да су сви уложени напори органа старатељства остали без успеха у раду са родитељима дјецe, није постигнут циљ одређивања појачаног надзора над родитељима у вршењу самог родитељског права у дјелу обавеза родитеља с обзиром на то да су родитељи наставили занемаривати своје обавезе и на драстичан начин их кршити коришћењем дјецe у просјачењу.

Наиме, из извјештаја Полицијских управа од 29. 06. 2009. и 24. 09. 2010. године те и признањем саме противнице предлагаоца, утврђено је да су млдб. дјеца коришћена у просјачењу и то дужи временски период. Такође је утврђено увидом у полицијски извјештај и медицинску документацију у спису за млдб. М. К., да је она повријеђена од мајке, чему је медицинска документација у спису, и

то на веома груб и опасан начин, чиме је директно био угрожен живот дјетета.

У конкретном случају противници предлагаоца као родитељи дјецe наведене у изреци рјешења нису испуњавали према својој дјеци законске обавезе, па ни минималне, у шта се убрајају одгој дјецe, задовољавање физиолошких, хигијенских и здравствених потреба, да се брину о редовном школовању, да штите дјецу од свих облика насиља, повреда, економске експлоатације, сексуалне злоупотребе, скитњичарења, свих облика малолетничке делинквенције, уживања дрога, алкохола и свих других облика асоцијалног понашања и др. Првостепени суд је навео да то нису чинили из разлога најбоље познатих њима самим, једним дијелом, а другим дијелом постоје и објективни разлози, а то су стамбени проблем и изузетно никаква материјална ситуација родитеља.

Првостепени суд је сматрао да на несумњив начин произлази утврђеним да противници предлагаоца као родитељи, злоупотребом својих права, својим понашањем грубо занемарују своје законске дужности напријед наведене и уопште их не остварују и чиме очито стављају у опасност сигурност, здравље па и живот дјецe те повреду дјечјих права и свих обавеза родитеља у одгоју дјецe чине на најгрубљи могући начин, а то је повређивање дјецe, коришћење дјецe у просјачење, живљење у нехигијенским условима и друго. Према изложеном, првостепени суд је нашао да су утврђени довољни разлози да се противницима предлагаоца одузме родитељско право као у изреци првостепеног рјешења, а на основу чл. 350, а у вези са чл. 154 Породичног закона.

Након разматрања стања списка, побијаног рјешења и навода жалбе овај суд је нашао да је првостепена пресуда заснована на потпуно и правилно утврђеном чињеничном стању и да при томе нису почињене повреде одредаба ванпарничног поступка те да је првостепени суд правилно примијенио релевантне одредбе Породичног закона. Наиме, овај суд као и првостепени примјећује да је орган старатељства по службеној дужности више пута интервенисао ради заштите права и интереса дјецe противника предлагаоца, али потпуно безуспјешно. Противница предлагаоца је у периоду од 2006. године до 23. 09. 2010. године 349 пута нарушила јавни ред и мир просјачењем, често користећи своју дјецу као помоћ за просјачење. Првостепени суд је извео доказе из којих несумњиво произлази да је кћерку противника предлагаоца М. К., рођена 2005. године, повриједила њена мајка, противница предлагаоца Ј. Р., која то у току поступка и у жалби побија, међутим што је супротно њеној изјави датој полицији када је признала да је повриједила своју кћер, којој је морала бити указана хитна медицинска помоћ. Такође није спорно да је отац малодобне дјецe М. И., М. К., и М. С. упознат са праксом просјачења своје ванбрачне супруге сматрајући да ју је нужда натјерала на то. Родитељско старање у конкретном случају није одузето због сиромаштва противника предлагаоца, како се то у жалби истиче, него због њиховог друштвено опасног понашања; просјачења као недозвољеног и друштвено неприхватљивог стјецања добити, гдје се дјецa приказују грађанима који су склони да из самилости због угрожености дају новац за њихову помоћ, мада такво понашање родитеља представља грубу злоупотребу и експлоатацију јер својој дјеци требају омогућити да живе окружена љубављу и разумијевањем, а не да живе на улици и "од улице". Стога, како је првостепени суд правилно закључио, противници предлагаоца на најгрубљи могући начин занемарују своју дјецу, па је првостепени суд донио закониту одлуку када је противницима предлагаоца одузео родитељско старање према одредби члана 154 Породичног закона. На овај начин друштвена заједница врши своју обавезу у бризи и заштити дјецe како би се стекли услови да одрастају у здравој околини и као одрасле особе постану корисни грађани друштвене заједнице, што им породица у којој су рођени, сасвим извјесно, не може осигурати. Овај суд има разумијевања да је одузимање родитељског старања стресно за противнике предлагаоца, међутим, судови, надлежни органи социјалне заштите и остале друштвене институције првенствено морају дјеловати у најбољем интересу дјецe без обзира на то какве посљедице по родитеље могу имати одлуке ових органа.

Стога, овај суд налази да не постоје разлози због којих се рјешење побија жалбом, а ни разлози на које овај суд пази по службеној дужности, па се жалба на основу члана 235 ЗПП одбија као неоснована и првостепено рјешење потврђује.

ПРЕДСЈЕДНИК ВИЈЕЋА

С у д и ј а

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
ФЕДЕРАЦИЈА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
КАНТОН САРАЈЕВО
ОПШТИНСКИ СУД У САРАЈЕВУ

Број: 65 0 Пр 140968 л0 Пр

Датум: 14. 06. 2011. године

Општински суд у Сарајеву, по судији _____, у присутности записничара _____ у прекршајном предмету против окривљене Р. Б. због прекршаја из члана 8, став 3, тачке б Закона о прекршајима против јавног реда и мира, а на основу члана 5, члана 48, члана 51 и члана 56 Закона о прекршајима Федерације Босне и Херцеговине (“Службене новине Федерације БиХ”, број 31/06), на усменом претресу одржаном дана 14. 06. 2011. године донио је и јавно објавио следеће

Р Ј Е Ш Е Њ Е

Окривљена: Р. Б., кћи _____, рођена _____, настањена у _____
ЈМБ _____,

О Д Г О В О Р Н А Ј Е

што је дана 23. 02. 2010. године око 12.40 сати на раскрсници улица Дервиша Нумића – Пут Младих муслимана затечена од полицијског службеника да у наручју држи малодобно дијете и са испруженом руком тражи новац од возача и лица у возилима која су се заустављала на знак црвеног свјетла на семафору, чиме је починила прекршај из члана 8, став 3. тачке б Закона о прекршајима против јавног реда и мира, па јој се на основу члана 8, став 3, тачке б истог Закона, те уз примјену члана 16 Закона о прекршајима Федерације БиХ

ИЗРИЧЕ

У К О Р

На основу одредбе члана 202, став л. Закона о кривичном поступку Федерације БиХ, а у вези са чланом 9 Закона о прекршајима Федерације БиХ и чланом 36 Уредбе о накнади трошкова у судским поступцима (“Службене новине Кантона Сарајево“, број 23/03) Суд окривљену обавезује на плаћање трошкова прекршајног поступка у паушалном износу од 50,00 (педесет) КМ, а које је дужна платити у року од 15 дана од дана правомоћности овог рјешења, а у противном поступиће се по члану 79, члану 80, члану 81 или 82 Закона о прекршајима Федерације БиХ.

О б р а з л о ж е њ е

Овлаштени орган МУП Кантона Сарајево, Друга полицијска управа – Полицијска станица

Ново Сарајево поднијело је суду захтјев за покретање прекршајног поступка број: 02/3-2-1-04-49/10 од 22. 04. 2010. године против окривљене Р. Б. због прекршаја из члана 8, став 3 тачке 6 Закона о прекршајима против јавног реда и мира.

На усменом јавном претресу одржаном пред овим судом дана 14. 06. 2011. године окривљена Р. Б. је у цијелости признала прекршај који јој се ставља на терет, те изјавила да жели истакнути да се послје наведеног догађаја клонила чињења прекршаја, а да је на просјачење била принуђена како би прехранила дјецу.

Како је окривљена Р. Б. у цијелости признала прекршај који јој се ставља на терет, ово рјешење у смислу члана 48, став 1 Закона о прекршајима Федерације БиХ не садржи образложење у дијелу који се односи на утврђивање чињеничног стања.

Приликом одлучивања о врсти прекршајне санкције окривљеној Р. Б. суд је овој правној ствари окривљеној сходно члану 16 Закона о прекршајима Федерације БиХ изрекао укор.

Суд је овако одлучио цијенећи околности у којима је прекршај почињен, чињеницу да прекршајем нису наступиле теже штетне посљедице, њено искрено кајање због почињеног прекршаја, па је суд нашао да се може са основом очекивати да окривљена и са овако изреченим укором неће убудуће вршити прекршаје, те да се може остварити сврха кажњавања прописана законом.

Суд је окривљеној на основу одредбе члана 202, став 1 Закона о кривичном поступку Федерације БиХ, а у вези са чланом 9 Закона о прекршајима Федерације БиХ и члана 30 Уредбе о плаћању трошкова прекршајног поступка у паушалном износу од 50,00 КМ, а је трошкове дужна платити у року од 15 дана од дана правоћности овог рјешења, а у противном поступиће се по члану 79, члану 80, члану 81 или 82 Закона о прекршајима Федерације БиХ.

ПОУКА:

Након што су се у смислу члана 309, став 1 Закона о кривичном поступку ФБиХ, а у вези са чланом 9, став 2 Закона о прекршајима Федерације БиХ овлаштени представник подносиоца захтјева и окривљена одрекли права на жалбу овог рјешења, послје његовог јавног објављивања оно је постало правоћно дана 14. 06. 2011. године. Из наведених разлога ово рјешење не садржи поуку о правном лијеку.

С У Д И Ј А

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

ФЕДЕРАЦИЈА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

КАНТОН САРАЈЕВО

ОПШТИНСКИ СУД У САРАЈЕВУ

Број: 65 0 Пр 141522 10 Пр

Датум: 05. 07. 2011. године

Општински суд у Сарајеву, по судији _____, у присутности записничара _____ у

прекршајном предмету против окривљене Р. Б. због прекршаја из члана 8, став 3 Тачке б Закона о прекршајима против јавног реда и мира, а на основу члана 5, члана 48, члана 51 и члана 56 Закона о прекршајима Федерације Босне и Херцеговине ("Службене новине Федерације БиХ", број 31/06), на усменом претресу одржаном дана 05. 07. 2011. године донио је и јавно објавио сљедеће

Р Ј Е Ш Е Њ Е

Окривљена: Р. Б., кћи _____, рођена _____, настањена у _____
ЈМБ _____,

О Д Г О В О Р Н А Ј Е З Б О Г П Р О П У Ш Т А Њ А

Што је дана 29. 03. 2010. године око 13.00 сати на раскрсници улица Колодворска – Хамдије Чемерлића затечена од полицијског службеника да у наручју држи малодобно дијете и тражи новац од пролазника, чиме је починила прекршај из члана 8, став 3 тачке б Закона о прекршајима против јавног реда и мира, па јој се на основу члана 8, став 3 тачке б истог Закона, те уз примјену члана 16 Закона о прекршајима Федерације БиХ

ИЗРИЧЕ

НОВЧАНА КАЗНА У ИЗНОСУ ОД 300,00 КМ

Ако окривљена у одређеном року не плати новчану казну, иста ће се евидентирати у Регистар новчаних казни и извршити у складу са одредбама члана 79, члана 80, члана 81 и члана 82 Закона о прекршајима Федерације БиХ (Сл. Новине Федерације БиХ, број 31/06).

На основу одредбе члана 202, став 1 Закона о кривичном поступку Федерације БиХ, а у вези са чланом 9 Закона о прекршајима Федерације БиХ и члана 36 Уредбе о накнади трошкова у судским поступцима (Сл. Новине Кантона Сарајево, број 23/03) Суд окривљену обавезује на плаћање трошкова прекршајног поступка у паушалном износу од 50,00 (педесет) КМ, а које је дужна платити у року од петнаест дана од дана правомоћности овог рјешења, а у противном поступиће се по члану 79, члану 80, члану 81 или 82 Закона о прекршајима Федерације БиХ.

О б р а з л о ж е њ е

Овлаштени орган МУП Кантона Сарајево, Друга полицијска управа – Полицијска станица Ново Сарајево поднијело је суду захтјев за покретање прекршајног поступка број: 02/3-2-1-04-2-87/10 од 26. 05. 2010. године против окривљене Р. Б. због прекршаја из члана 8, став 3 тачке б Закона о прекршајима против јавног реда и мира.

Суд је окривљену Р. Б. сходно одредби члана 44, став 3 Закона о прекршајима Федерације БиХ обавијестио о одржавању усменог претреса за дан 05. 07. 2011. године у 11.30 сати, али окривљена није поступила по позиву за усмени претрес, премда је по истом уредно обавијештена у складу са законом на адресу која је суду достављена од овлаштеног органа у захтјеву за покретање прекршајног поступка, с обзиром на то да окривљена није пријављена у Регистру пребивалишта и боравишта, а коју води Главни центар за обраду података у БиХ, а то је Ул. _____, о

чему свједочи повратница писмена у спису, па ју је Суд, на основу члана 45, став 1 тачка 2 и члана 55 Закона о прекршајима Федерације БиХ, огласио **ОДГОВОРНОМ ЗБОГ ПРОПУШТАЊА**.

На усменом претресу Суд се ослонио на доказе поднесене од овлаштеног органа, односно након што је представник овлаштеног органа изложио шта се окривљеној ставља на терет, предложио је да окривљену управо стога што се није одазвала на позив Суда, огласи одговорном због пропуштања, те да јој се за почињени прекршај изрекне новчана казна у складу са Законом.

Цијенећи чињеницу да се окривљена није одазвала на усмени претрес заказан на основу захтјева за покретање прекршајног поступка, Суд је и донио рјешење којим је окривљену прогласио одговорном због пропуштања, а за почињени прекршај из члана 8, став 3, тачке 6 Закона о прекршајима против јавног реда и мира. При том је Суд окривљеној изрекао новчану казну у границама законом прописане новчане казне за ову врсту прекршаја, а која је по оцјени овог Суда адекватна тежини почињеног прекршаја и Суд је мишљења да ће се њоме дјеловати на окривљену да се у будуће клони чињења прекршаја, чиме ће се постићи сврха кажњавања прописана законом.

Суд је окривљеној на основу одредбе члана 202, став 1 Закона о кривичном поступку Федерације БиХ, а у вези са чланом 9 Закона о прекршајима Федерације БиХ и члана 36 Уредбе о плаћању трошкова прекршајног поступка ("Службене новине Кантона Сарајево", број 23/30) одредио плаћање трошкова прекршајног поступка у паушалном износу од 50,00 КМ, а које је окривљена дужна платити у року од 15 дана од дана правомоћности овог рјешења, а у противном поступиће се по члану 79, члану 80, члану 81 или 82 Закона о прекршајима Федерације БиХ.

ПОУКА О ПРАВНОМ ЛИЈЕКУ

Против овог рјешења жалба није допуштена, али окривљена може поднијети Молбу за повраћај у пређашње стање овом Суду у року од три мјесеца од дана доношења рјешења, док подносилац захтјева има право жалбе у року од осам дана по достављању рјешења, која се предаје посредством овог суда у два примјерка, а о њој одлучује Кантонални суд у Сарајеву.

С У Д И Ј А

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

ФЕДЕРАЦИЈА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

КАНТОН САРАЈЕВО

ОПШТИНСКИ СУД У САРАЈЕВУ

Број: 65 0 В 165708 10 В

Сарајево, 24. 02. 2011. године

ОПШТИНСКИ СУД У САРАЈЕВУ, по судији _____, у ванпарничном предмету предлагаоца ЈУ Кантонални центар за социјални рад Сарајево, Службе социјалне заштите Општине Ново Сарајево против противника предлагаоца М. Х. из Сарајева, Ул. _____ и Ј. Р. из Сарајева, Ул. _____, ради одузимања родитељског старања над мдб. дјецом М. К., М. И. и М. С., све заступане посебним старатељем К. Е., запослеником Службе социјалне заштите Општине Нови Град Сарајево, након одржаног нејавног рочишта, дана 24. 02. 2011. године у присутности пуномоћника предлагаоца, противника предлагаоца, старатеља и представника Органа старатељства Службе социјалне заштите Општине Нови Град Сарајево К. И., донио је:

РЈЕШЕЊЕ

1. Противнику предлагаоца: М. Х., син Р. Х., рођен _____ године у _____, стално настањен у Сарајеву, Ул. _____, ЈМБГ _____ као родитељу/оцу дјецe млдб. М. К., кћи Х., рођена _____ године у Сарајеву, М. И., кћи Х., рођена _____ у Сарајеву и млдб. М. С., кћи Х., рођена _____ године у Сарајеву, ОДУЗИМА СЕ РОДИТЕЉСКО СТАРАЊЕ над млдб. дјецом М. К., кћи Х., М. И. и млдб. М. С., кћи Х., тренутно смјештеном у Дому за дјецу без родитељског старања Сарајево.

2. Противници предлагаоца: Ј. Р., кћи Љ., рођена _____ године у _____, стално настањена у Сарајеву, Ул. _____, ЈМБГ _____ као родитељу/мајци дјецe млдб. М. И., кћи Х., рођена _____ у Сарајеву и млдб. М. С., кћи Х., рођена _____ у Сарајеву, ОДУЗИМА СЕ РОДИТЕЉСКО СТАРАЊЕ над млдб. дјецом М. К., кћи Х., М. и кћи Х. и млдб. М. С., кћи Х., тренутно смјештеном у Дому за дјецу без родитељског старања Сарајево.

Жалба на рјешење не одгађа извршење рјешења.

Трошкови судског поступка падају на терет суда.

Образложење

Предлагалац је овом суду поднио приједлог против противника предлагаоца ради доношења одлуке о одузимању родитељског старања над млдб. дјецом, млдб. М. К., кћи Х., рођена _____ године у Сарајеву, М. И., кћи Х., рођена _____ у Сарајеву и млдб. М. С., кћи Х., рођена _____ у Сарајеву. У приједлогу и током расправе наводи да предузимајући мјере заштите права и интереса дјецe млдб. К., И. и С., Служба је више пута утврдила као орган старатељства да родитељи ове дјецe, а противници предлагаоца занемарују своје родитељске дужности и угрожавају интересе своје млдб. дјецe, због чега су више пута и усмено и писмено упозорени на те пропусте о старању над дјецом те им је пружена подршка у њиховом отклањању. Родитељи су наставили са занемаривањем старања о дјеци и чувањем дјецe од облика друштвено неприхватљивих понашања те је донесено рјешење о одржавању надзора над вршењем родитељског старања противницима предлагаоца и одредио се начин провођења надзора, а посебно обавеза родитеља. И након тога противници предлагаоца наставили су занемаривати и злоупотребљавати своју млдб. дјецу искоришћавајући их у сврху просјачења, због чега је млдб. М. И., рођена _____ године, када је Мобилни тим за спречавање нарушавање реда и мира затекао противницу предлагаоца да проси са дјететом, дијете смјестио у Дом Бјелаве све по донесеним рјешењима Службе. Дана _____ године Мобилни тим је поново противницу предлагаоца затекао у просјачењу са сада млдб. М. С., рођеном _____ године, те је и ово дијете смјештено у дом на Бјелавама уз доношење и одговарајућих одлука. Након што је противница предлагаоца у току овог поступка такође затечена у просјачењу са млдб. К., коју је и повриједила физички, дјетету је пружена помоћ на клиници, уложена медицинска документација и ово дијете је смјештено у дом на Бјелавама.

На тражење Службе социјалне заштите МУП Кантона Сарајево је обавијестио да је противница предлагаоца за период _____ године до _____ године нарушила јавни ред и мир у 349 случаја и то просјачењем те да су против ње поднесене 94 прекршајне пријаве због просјачења и да је кажњена укупне вриједности казне од 83.330,00 КМ. Породица противника предлагаоца живе у напуштеној кући, гдје не постоји нити елементи услова за живот, хигијенски услови су испод минималних за нормални живот. Стручни тим је мишљења да је потребно противницима предлагаоца одузети родитељско старање над млдб. дјецом М. К. и С. И. због грубим поступцима стављањем у опасност сигурност и здравље дјецe и неподузимања радњи на заштити дјецe од друштвених неприхватљивог понашања злоупотребе дјецe у сврху просјачења. Коначно се предлаже усвајање приједлога у цијелости. Противници предлагаоца у одговору на приједлог наводе, и то М. Х., тачно је да је отац млдб. дјецe која се наводи у приједлогу и тачно је да су смјештени у дому на Бјелавама. Не пристаје да му се одузме родитељско право с обзиром на то да су оба родитеља жива и могу се бринути о својој дјеци. Тачно је да је његова жена просила, али без његовог знања и тачно је да је том

приликом водила дјецу, али без његовог знања. Није тачно да је прекршајно више пута кажњавана, односно јесте, али увијек када је виде, одмах пишу пријаву. Живи на истој адреси _____, има 24–25 чланова породице и сви живе заједно. Тачно је да има 22 дјеце. Тачно је да су му нека дјеца и умрла, али се о својој дјечи може бринути, као што и брине, а издржава их тако што по пијаци продаје старе ствари, антику, старину и друго. Тачно је да је његова супруга знала просити са дјецом, али без његовог знања јер нужна потреба мијења закон, зато предлаже да му се дјеца врате из дома или да узму и сву осталу дјецу, а наводно повријеђено дијете од супруге је само пало и разбило се, а све оно што други наводе је битно колико и он каже да је битно. Изјављује да вјерује да је његова супруга изударала дијете те коначно предлаже да му се дијете врати јер има услове боље за дјецу, те има добре материјалне услове с обзиром да ради на пијаци.

Противница предлагаоца Ј. Р. наводи да је тачно да је прије три-четири године просила са дјецом и то са М. С., они су сада у дому. Ишла је са дјецом да проси да би им купила храну, да сада то не ради јер јој супруг М. Х. зарађује на пијаци и сада не проси и оно што М. Х. заради довољно јој је за прехрану породице, да има још петоро дјеце од супруга и сви заједно живе, има услове гдје живе, има струја, вода, плаћа станарину газди, не зна како се газда зове. Она је незапослена и не ради ништа. Упитана гдје је дјеци боље, мислећи на услове живота, тамо гдје су сада смјештена или код ње, одговара да је дјеци боље код мајке јер имају боље услове. Предлаже да јој се дјеца врате из дома, истиче да је овај поступак оправдан, али да би жељела да јој се дјеца врате.

Посебан старатељ у одговору на приједлог и током расправљања наводи да увидом у документацију која је достављена уз приједлог сматра да је Служба социјалне заштите Општине Ново Сарајево прије покретања приједлога за одузимање родитељског старања провела све законске процедуре упозоравајући родитеље, односно противнике предлагача на занемаривање малодобне дјеце. На рочишту су противници предлагача рекли да су користили малодобну дјецу за просјачење и да их је више пута надлежни орган затицао у вршењу просјачења са малодобном дјецом. На основу свега наведеног, сматра да је приједлог оправдан и да је потребно противницима предлагача одузети родитељско старање.

Представник органа старатељства наводи да чини неспорним наводе из приједлога, не противи се провођењу поступка и извођењу доказа будући да је мишљење органа да је провођење овог поступка оправдано ради заштите интереса малодобне дјеце. На упит суда додаје да је орган старатељства прихватио све анамнестичке податке који су у приједлогу достављени и с обзиром на то да се ради о октобру исте године, није оцијенио потребним поново излазити на терен и утврђивати чињенично стање. Посебан старатељ и представник органа старатељства коначно сагласно изјављују да сматрају да је у интересу, а и ради личне сигурности дјеце да буду одвојена од родитеља и смјештена у одговарајућу установу те се приједлогу одузимања родитељског старања у цијелости придружују.

У току доказног поступка прочитани су изводи из матичне књиге рођених за М. И., М. К. и М. С., рјешења о смјештају млдб. М. С. и М. И., рјешење од 17. 11. 2008. године о одређивању мјере надзора вршења родитељског права противницима над млдб. М. К., извјештај ИИ ПУ од 24. 09. 2010. године, службена забијешка ПУ Ново Сарајево од 29. 06. 2009. године, социјална анамнеза од октобра 2010. године, те службене забијешке органа старатељства од 24. 01. 2011. године и 28. 01. 2011. године, те медицинска документација за млдб. М. К. са три контролна прегледа, те остала документација у спису.

Оцјеном сваког доказа појединачно и у њиховој међусобној повезаности, имајући у виду и изјаве учесника у поступку на основу члана 351 у вези са чланом 154 Породичног закона ("Службене новине Федерације БиХ", бр.35/5 И 41/5, у даљњем тексту Закон), донио је одлуку као у изреци рјешења из следећих разлога:

из доказа у спису утврђено је да су малодобна дјеца противника предлагаоца, и то М. И. М. К. и М. С. одлуком надлежног органа старатељства смјештена у Дом за дјецу без родитељског старања Бјелаве, с обзиром на то да су сви уложени напори органа старатељства остали без успјеха у раду

са родитељима дјеце, није постигнут циљ одређивања појачаног надзора над родитељима у вршењу самог родитељског права у дјелу обавеза родитеља, с обзиром на то да су родитељи наставили занемаривати своје обавезе и на драстичан их начин кршити коришћењем дјеце у просјачење.

Наиме, из извјештаја Полицијских управа од 29.06.2009. године и 24.09.2010. године те и признања саме противнице предлагаоца, утврђено је да су млдб. дјеца коришћена у просјачењу и то дужи временски период. Такође је утврђено, увидом у Полицијски извјештај и медицинску документацију у спису за млдб. М. К., да је она повријеђена од мајке, о чему је медицинска документација у спису, и то на веома груб и опасан начин, чиме је директно угрожен живот дјетета.

Из списка даље произлази да породица М. живи у просторијама са врло тешким увјетима, хигијенски запуштеним и без икаквих примања. Примања које наводи противник предлагаоца нису довољна тим прије што сам наводи податак о бројности чланова домаћинства. Чињеница је да смјештај једног дјетета у дом није створио било какве промјене код противника у смислу да престану користити дјецу у просјачењу, него и даље настављају са другим дјететом просјачити, потпуно свјесни да је то њихово наводно право.

Законска обавеза родитеља је да врше одгој дјеце, задовољавају физиолошке, хигијенске и здравствене потребе, да се брину о редовном школовању, да штите дјецу од свих облика насиља, повреда, економске експлоатације, сексуалне злоупотребе, скитње, свих облика малољетничке делинквенције, уживања дрога, алкохола и свих других облика асоцијалног понашања.

У конкретном случају противници предлагаоца као родитељи дјеце наведени у изреци рјешења нису испуњавали према својој дјечи све наведене законске обавезе, па ни минималне. То нису чинили из разлога најбоље познатих њима самим једним дијелом, а другим дијелом постоје и објективни разлози, а то су стамбени проблеми и изузетно тешка материјална ситуација.

Из изложеног на несумњив начин произлази утврђеним да противници предлагаоца као родитељи, злоупотребом својих права, својим понашањем грубо занемарују своје законске дужности напријед наведене и уопште их не остварују, чиме очито стављају у опасност сигурност, здравље, па и живот дјеце, те повреду дјечјих права и свих обавеза родитеља у одгоју дјеце чине на најгрубљи могући начин, а то је повређивањем дјеце, коришћењем дјеце за просјачење, живљењем у нехигијенским увјетима и друго.

Према изложеном, утврђени су довољни разлози да се противницима предлагаоца одузме родитељско право као у диспозитиву рјешења, а на основу члана 350, а у вези са чланом 154 Породичног закона.

С обзиром на изложено, донесена је одлука као у диспозитиву рјешења.

Одлука о трошковима поступка донесена је на основу члана 385 Породичног закона.

СУДИЈА

ПОУКА: Против овог рјешења може се уложити жалба Кантоналном суду у Сарајеву путем овог суда у року од 3 дана од дана пријема рјешења у 4 истоветна примјерка.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

- 1) Обратити пажњу на предложену методологију анализирања случајева из праксе. Ако постоје услови и интерес, могу се симулирати у сарадњи са водитељем тренинга/вјежби стварне ситуације – демонстрација случајева кроз играње улога.
- 2) Обавезно употребити информације из представљених случајева јер описују стварне, а не симулиране ситуације, избјегавати измишљене и симулиране информације, иначе користити за вјежбе сажетке правих случајева из праксе.
- 3) Пажљиво користити информације које се односе на облик искоришћавања жртве у даљњем току случаја.
- 4) Размотрити све елементе употреба информација које се односе на начин идентификације жртве ради извлачења елемената за даљњи превентивни рад.
- 5) Обавезно обавити детаљнију анализу пружене помоћи жртви и упоредити добре и лоше праксе и анализирати начине на које су ријешени случајеви.

ЛИТЕРАТУРА

Муратбеговић, Е., Ђудерија, С., Шеранић, А. и др. “Смјернице за поступање у случају насиља над дјецом у БиХ”, Сарајево, 2013, стр. 1

- 1) Милосављевић, М. “Девијације и друштво”, Драганић, Београд, 2003.
- 2) Паре, М., “Why have street children disappeared?”, *International Journal of Children’s Rights*, 2003, стр. 5 и 8
- 3) “Како спријечити и елиминирати најгоре облике дјечјег рада: Шта послодавци могу да учине”, International Labour Office, ILO International Programme on Elimination of Child Labour (IPEC), Geneva: ILO, 2010 - 1 v. ISBN 978-92-2-124079-2 (Print); 978-92-2-124080-8 (Web PDF) ILO Publications, International Labour Office, CH - 1211 Geneva 22, Switzerland
- 4) United Nations Children’s Fund (UNICEF), United Nations publication sales no. E.12.XX.1, фебруар 2012.
- 5) www.unicef.org/sowc2012. ISBN: 978-92-806-4597-2/eISBN: 978-92-806-4603-0
- 6) The State of the World’s Children 2006, <http://www.unicef.org/sowc/>, 8. јануар 2008.
- 7) Извјештај UNICEF-а из 2006. год., “The State of the World’s Children 2006”, <http://www.unicef.org/sowc/>
- 8) “Регионални извјештај о просјачењу дјеце – Распрострањеност, превенција и сузбијање дјечјег просјачења”, Save the Children 2011, стр. 12
- 9) “Државни акцијски план за борбу против трговине људима и илегалне имиграције у Босни и Херцеговини за период 2002–2005; други за период 2005–2007; трећи за период 2008–2012”
- 10) “Истраживање о дјеци улице на подручју Тузланског кантона”, Земља дјеце, Тузла, 2000. година
- 11) “Истраживање о насиљу над дјецом у Босни и Херцеговини”, Save the Children Norway и UNICEF, 2004.
- 12) “Дјеца проговарају – Шта утиче на трговину дјецом у Југоисточној Европи”, извјештај из Босне и Херцеговине, мај 2007, Save the Children Norway
- 13) “Специјални извјештај о проблему просјачења дјеце у Босни и Херцеговини”, Институција омбудсмена за људска права БиХ, Бањалука/Сарајево 2009. година
- 14) “Превенција експлоатације дјеце у Југоисточној Европи, Просјачење дјеце у Републици Српској”, Извјештај омбудсмена за дјецу Републике Српске, октобар 2011.
- 15) “Индикатори за препознавање дјеце потенцијалних жртава трговине људима”, Удружење “Земља дјеце”, Тузла 2013, www.zemljadjese.org.
- 16) “Извјештај о трговини дјецом у БиХ”, Save the Children Norway, UNICEF, 2005.

МЕЂУНАРОДНИ И ДОМАЋИ ПРАВНИ ИЗВОРИ:

- 1) Конвенција о правима дјетета, Закон о ратификацији Конвенције УН-а о правима дјетета, “Службени лист РБиХ”, број 2/92 и 13/94
- 2) Конвенција Међународне организације рада (МОР/ИЛО), Конвенција о забрани и тренутној акцији на елиминацији најтежих облика дјечјег рада, бр. Ц182 (1999), “Службени лист РБиХ”, број 2/92 и 13/94
- 3) Конвенција Вијећа Европе о акцији против трговине људима, “Службени гласник БиХ” – Међународни уговори, 3/07
- 4) Конвенција УН-а против транснационалног организованог криминала, “Службени гласник БиХ”, број 3/02

- 5) Ревидирана европска социјална повеља, “Службени гласник БиХ” – Међународни уговори, број 8/08
- 6) Протокол за спречавање, заустављање и кажњавање трговине људима, (а) нарочито женама и дјецом (тзв. Палермо протокол), “Службени гласник БиХ”, број 3/02 – Међународни уговори
- 7) Закон о заштити од насиља у породици, “Службени гласник ФБиХ”, број 28/13
- 8) Закон о заштити од насиља у породици, “Службени гласник РС-а”, бр. 102/12
- 9) Закон о инспекцијама РС-а, “Службени гласник РС-а”, број 74/10
- 10) Закон о инспекцији ФБиХ, “Службене новине Федерације БиХ”, број 69/05
- 11) Закон о јавном реду и миру РС-а “Службени гласник РС-а”, бр. 20/07
- 12) Закон о јавном реду и миру БД, “Службени гласник Брчко дистрикта БиХ”, број 32/09
- 13) Закон о матичним књигама ФБиХ, “Службени лист РБиХ”, број 20/92, 13/94
- 14) Закон о матичним књигама БД, “Службени гласник БДБиХ”, број 08/05
- 15) Закон о личном имену ФБиХ, “Службене новине ФБиХ”, број 7/12
- 16) Закон о личном имену РС-а, “Службени гласник РС-а”, број 27/93
- 17) Закон о личном имену БДБиХ, “Службени гласник БДБиХ”, број 8/02, 29/05
- 18) Закон о матичним књигама, “Службени гласник РС-а”, бр. 111/09
- 19) Породични закон Федерације БиХ, “Службене новине ФБиХ”, број 35/05
- 20) Породични закон РС-а “Службени гласник РС-а”, број 54/02
- 21) Закон о јединственом матичном броју БиХ “Службени гласник БиХ”, број 32/01
- 22) Закон о особној карти БиХ, “Службени гласник БиХ”, број 32/01
- 23) Закон о путним исправама БиХ, “Службени гласник БиХ”, број 4/97
- 24) Закон о државној граничној служби БиХ, “Службени гласник БиХ”, број 50/04
- 25) Закон о надзору и контроли преласка државне границе БиХ, “Службени гласник БиХ”, број 56/04
- 26) Закон о кретању и боравку странаца и азилу, “Службени гласник БиХ”, број 36/08 и 87/12
- 27) Правилник о заштити странаца жртава трговине људима, “Службени гласник БиХ”, број 49/13
- 28) Кривични закон ФБиХ, “Службене новине ФБиХ”, број 35/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11
- 29) Кривични закон РС-а, “Службени гласник РС-а”, број 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 11/12, 67/13
- 30) Кривични закон БД – пречишћени текст, “Службени гласник БД”, број 33/13
- 31) Закон о прекршајима против јавног реда и мира, “Службене новине Кантона Сарајево”, бр. 7/08, 18/07

